

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Všívá se do bakalářské práce před vlastní bakalářskou prací. Zadání se nezapočítává do rozsahu práce.

Jméno a příjmení studenta:

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost / Ekonomika a management/

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě / Management a marketing služeb

Forma studia: prezenční / kombinovaná

Místo studia: České Budějovice / Příbram

Název bakalářské práce:

Název bakalářské práce v anglickém jazyce:

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií / Katedra managementu a marketingu služeb

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul):

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok):

Totožné s měsícem odevzdání projektu a zadání BP.

CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE:

Totožné s projektem bakalářské práce

Student:	<i>datum</i>	<i>podpis</i>
Vedoucí práce:	<i>datum</i>	<i>podpis</i>

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry:	<i>datum</i>	<i>podpis</i>
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	<i>datum</i>	<i>podpis</i>
Rektor: doc. Ing. Oldřich Pekárek, CSc.	<i>datum</i>	<i>podpis</i>

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ŠIKANA VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ

Autor práce: Andrea Vlčková
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: kombinovaná
Vedoucí práce: Ing. Mgr. Martin Černý
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění.

Andrea Vlčková

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Mgr. Martinu Černému, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

Vlčková, A. *Šikana ve školním prostředí: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2019. 58 s. Vedoucí bakalářské práce: Ing. Mgr. Martin Černý.

Klíčová slova: šikana, prevence, agrese, agresor, oběť, násilí, média, apod.

Téma bakalářské práce pojednává o problematice šikany ve školním prostředí, které je zaměřeno na děti ze základních a středních škol. Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá vymezením pojmu šikana, jejími projevy a formami. Dále popisuje pojem agrese, agresor, oběť a vliv dalších faktorů, jako jsou média nebo rodina, které ovlivňují vznik šikany. Závěr teoretické části je zaměřen na zákonné normy ve vztahu k šikaně.

Praktická část je založena na dotazníkovém šetření mezi žáky z pěti základních škol a ze čtyř středních škol s cílem zjistit výskyt šikany v Plzni. Kromě dotazníků pro děti je rovněž analyzován v dalším dotazníku i názor školních metodiků prevence o tom, zda média negativně ovlivňují chování dětí ve společnosti. Z průzkumu vyšlo najevo, že se šikana vyskytuje více na základních školách. Také, že se učitelé (školní metodici prevence) shodují na názoru, že média negativně ovlivňují chování dětí ve společnosti a že se šikana řeší nejčastěji pohovory s rodiči a učiteli. Cílem bakalářské práce bylo poukázat na závažný společenský problém a na možnosti jeho řešení.

ABSTRACT

Vlčková, A. *The bullying in the school: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2019. 58 p. Supervisor: Ing. Mgr. Martin Černý.

Key words: bullying, prevention, aggression, aggressor, victim, violence, media

The theme of the graduation thesis deals with the issue of bullying in the school environment, which focuses on children from elementary and secondary schools. Graduate work is divided into the theoretical and practical part. The theoretical part deals with the definition of the term bullying, its manifestations and forms. It also describes the concept of aggression, aggressor, victim, and the influence of other factors, such as the media or the family, that affect bullying. Conclusion of the theoretical part is focused on legal standards in relation to bullying.

The practical part is based on a questionnaire survey among pupils from five elementary schools and four secondary schools in order to detect the occurrence of bullying. The survey found that bullying is more common in primary schools. Also, the media have a negative impact on the behavior of children in society, and bullying is most often addressed by parents and teachers. The aim of the bachelor thesis was to point out a serious social problem and the possibilities of its solution.

OBSAH

ABSTRAKT	9
ABSTRACT	10
OBSAH	11
ÚVOD	6
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	7
2 VYMEZENÍ POJMU ŠIKANA	8
2.1 Formy šikany.....	9
2.1.1 Přímá šikana.....	9
2.1.2 Nepřímá šikana	9
2.1.3 Fyzická šikana	9
2.1.4 Přímá fyzická agrese	11
2.1.5 Nepřímá fyzická agrese	12
2.1.6 Mobbing.....	15
2.1.7 Bossing.....	15
3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VZNIK ŠIKANY	16
3.1 Rodinné prostředí.....	16
3.1.1 Oběti šikany.....	18
3.1.2 Rodič oběti.....	20
3.1.3 Rodič agresora	21
3.1.4 Role pedagoga	22
3.2 Možnosti preventivních řešení ze strany škol.....	23
3.3 Média	25
3.3.1 Médium jako pojem	25
3.4 Rasová odlišnost.....	29
3.4.1 Ohrožení mentality třídního kolektivu	29
3.4.2 Represe aneb zastavení šikany.....	30

4	ŠIKANA VE SMYSLU ZÁKONNÝCH NOREM	33
4.1	Listina základních práv a svobod	33
4.2	Protiprávní jednání osob mladších 15 let	33
4.3	Rizikové chování ve vztahu k přestupkovému zákonu	34
4.4	Rizikové jednání ve vztahu k trestnímu zákoníku	35
5	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ VZTAHOVÝCH POMĚRŮ NA ŠKOLÁCH...36	
5.1	Zpracování dotazníku.....	37
5.1.1	Střední školy.....	37
5.1.2	Základní školy.....	42
5.1.3	Školní metodici prevence	47
	ZÁVĚR.....	52
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
	Literární zdroje.....	53
	Elektronické zdroje	55
	Legislativní dokumenty	56
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	57
	SEZNAM PŘÍLOH.....	58

ÚVOD

Bakalářská práce pojednává o jedné z forem agrese, a tím je šikana ve školním prostředí. Respondentka si toto téma vybrala, protože má zájem o skupinovou práci s dětmi. Pracuje již 20 let u Městské policie v Plzni. Z toho 11 let na Odboru analýzy a prevence kriminality jako metodik prevence kriminality. Na tomto odboru pracuje převážně s dětmi školního věku. Konkrétně se zabývá dětmi druhého stupně ZŠ a středoškolskou mládeží. Proto bude bakalářská práce zaměřena na výše uvedenou věkovou skupinu respondentů. Považuje dané téma za velmi závažné a často diskutované. Z jejího pohledu se na základních i středních školách přítomnost agresivního chování již začíná brát na vědomí, jak ze strany pedagogů, tak i dětí. Na základě sdělení pedagogických pracovníků při jejich aktivitách ve školách se dozvěděla, že se agresivní jednání žáků základních škol v současné době daleko více řeší, než tomu bylo v minulosti.

Bakalářská práce bude rozdělena na dvě základní odvětví. Na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se bude respondentka zabývat především pojmy, jako jsou: šikana, oběť, agresor, násilí, agresivita, rodinné prostředí, rodič oběti, rodič agresora, role pedagoga a podobně. Dále zde bude popisovat termíny viktimologie, viktimnost, viktimizace a média. Kromě těchto výrazů budou vysvětleny i další oblasti související s problematikou současného světa. Například: kyberšikana, bossing, mobbing a domácí násilí. Kromě vysvětlení problematiky šikany ve školním prostředí se zaměří i na rodinné prostředí a další faktory ovlivňující chování dítěte ve společnosti. Popíše formy šikany, kterými lze ubližovat ve vztahu k přestupkovému zákonu a trestnímu zákoníku, osobu pachatele i oběti a nastíní, z jakého prostředí agresori, případně oběti, pochází.

Praktická část bude zaměřena na žáky ze 7. a 8. tříd základních škol a 1. a 2. ročníků středních škol a na školní metodiky prevence. Respondentka bude zjišťovat pomocí dotazníkového šetření vztahové poměry na školách. Dotazníky budou rozdány mezi studenty z pěti základních škol a čtyř středních škol a jejich školními metodiky prevence. Respondentka vytvořila dva dotazníky. Jeden z nich je určen žákům a druhý školním metodikům prevence.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit výskyt šikany na plzeňských školách a na základě zjištěných informací z dotazníku navrhnout možná řešení vedoucí ke zlepšení situace. Vedlejším cílem bylo zjistit názor školních metodiků prevence, jestli mohou média negativně ovlivňovat chování dětí ve škole ve vztahu k šikaně a jakým způsobem škola tyto případy řeší. Bakalářská práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části se respondentka bude zabývat tím, co je šikana. Vysvětlí strukturu šikany, k jakým protiprávním jednání při ní dochází a vysvětlí rozdíl mezi přestupkem a trestným činem ve vztahu k šikaně. Popíše formy šikany, kterými lze ubližovat ve vztahu k přestupkovému zákonu a trestnímu zákoníku. Popíše osobu pachatele i oběti a nastíní, z jakého prostředí agresoři, případně oběti, pochází.

V praktické části budou vytvořeny dva dotazníky. První dotazník je určený žákům ze 7. a 8. tříd základních škol a 1. a 2. ročníků středních škol. Druhý dotazník je určen školním metodikům prevence. Žáků se pomocí dotazníků zeptá, jestli ví, co je šikana, jakou s ní mají zkušenost a jak by jí případně řešili. Prostřednictvím školních metodiků prevence respondentka zjišťuje, jaký je jejich názor na ovlivňování chování dětí ve školním prostředí médii (PC hry, sledování agrese v TV, tisk, internet apod.). Dále se metodiků dotazuje, jaké znají efektivní formy prevence šikany a jak může rodina pomáhat s prevencí tohoto fenoménu, nebo jestli ve škole šikanu již řešili.

Navrhuje tři hypotézy, které bude svým výzkumem potvrdit nebo vyvrátit.

Hypotéza 1: V Plzni se na středních školách vyskytuje šikana více než na základních školách.

Hypotéza 2: Média do značné míry mohou negativně ovlivňovat chování dětí ve škole.

Hypotéza 3: Nejčastěji je šikana na školách řešena prostřednictvím pedagogů a rodičů, formou kázeňských postihů ze strany školy, popřípadě formou pohovorů rodičů s vedením školy.

2 VYMEZENÍ POJMU ŠIKANA

Pojem šikany lze vyjádřit mnoha definicemi. Jedna z nich je definována Národním informačním centrem pro mládež:

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků.“¹

Michal Kolář ve své knize uvádí další definici:

„Jeden nebo více žáků úmyslně nebo opakovaně týrá a zotročuje spolužáka a používá k tomu agresi a manipulaci.“²

„Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání ve škole a školském zařízení.“³

Ministerstvo školství charakterizuje šikanu jako agresivní chování vůči spolužákům a učitelům, které se stále opakuje a je jím ubližováno záměrně, vědomě a úmyslně. Probíhá obvykle emocionálně, fyzicky nebo sociálně.

„Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.“⁴

Autoři knihy Psychologie školní šikany popisují šikanu tak, že jiný žák nebo žáci říkají oběti nepříjemné a zraňující věci. Ostatní si z takové osoby dělají legraci, přehlíží ji, vylučují ze skupiny, říkají lži nebo o ni šíří lživé pomluvy. Zamknou ji v nějaké místnosti a mají snahu osobu co nejvíce očernit a znemožnit.⁵

---

¹ NICM – NÁRODNÍ INFORMAČNÍ CENTRUM PRO MLÁDEŽ. *Šikana – charakteristika* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-09-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.nicm.cz/sikana-charakteristika/>>.

² KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha, 2001, s. 27.

³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *MŠMT rozšířilo opatření k řešení šikany a kyberšikany* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-09-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-rozsirilo-opatreni-k-reseni-sikany-a-kybersikany>>.

⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodický pokyn 2016 k řešení šikanování včetně postupu při řešení šikany a nastavení klimatu ve škole* [online]. Praha: 2016 [cit. 2018-09-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/file/38988/>>.

⁵ JANOŠOVÁ, P., KOLLEROVÁ, L., ZÁBRODSKÁ, K., KRESSA, J., DĚDOVÁ, M. *Psychologie školní šikany*. Praha, 2016, s. 26-85.

2.1 Formy šikany

Šikana má podobu psychickou nebo fyzickou, přímou a nepřímou. Tyto termíny jsou známé z psychologické literatury, ale dají se dělit ještě víc. Určitě sem můžeme mimo jiné zahrnout sexuální formu násilí, mobbing a bossing. Souhrnně lze říci, že psychická šikana se projevuje tak, že se oběť cítí být vytěsněna z kolektivu, že se jí agresoři vysmívají nebo o ni uvádí nepravdivé informace. Dlouhodobě to ovlivňuje psychiku i chování oběti a lze říci, že je to často věc skrytá. Proto než se tato šikana odhalí, následky u dítěte i dospělého mohou být velké. Dělení šikany v obecné rovině je uvedeno níže.

2.1.1 Přímá šikana

Psychická šikana se zakládá na slovní agresi, která má za následek strach dítěte. Oběti je vyhrožováno násilím v podobě mučení nebo dokonce zabitím. Násilník přesně vylicí, co bude s obětí dělat. Například, že ji oběsí, „umlátí“, přehodí přes zábradlí apod. Agresoři uráží rodinu oběti, vysmívají se jí nebo se vysmívají handicapům oběti. Berou oběti peníze, nutí ji krást, ničí ji oblečení, sešity, berou jí penál či jí „omylem“ zničí domácí úkol. Oběť učiteli ze strachu sdělí, že jej například zapomněla. Někdy postačí i používání zastrašujících gest a výhruzných výrazů.⁶

2.1.2 Nepřímá šikana

Nepřímá šikana způsobuje dětem psychologické a emocionální utrpení. Tato šikana se provádí takovým způsobem, aby agresor vypadal, že žádný záměr ubližovat nemá. Většinou neútočí přímo, ale má svého prostředníka. Nefyzické formy šikany zahrnují ignoraci nebo izolaci žáka, rozšiřování pomluv a lží, ale i nepříjemné sexuální provokace či obtěžování.

2.1.3 Fyzická šikana

Přímá šikana má podobu fyzickou a projevuje se například bitím, taháním za vlasy, týráním, pliváním apod. Dále se může projevovat vulgárními nadávkami, posmíváním se nebo ponižováním osoby.

---

⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-09-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-rozsirilo-opatreni-k-reseni-sikany-a-kybersikany>>.

Autor knihy *Agrese a Agresivita v předškolním a mladším věku* Jan Svoboda uvádí, že agrese pochází z latinského výrazu „*ad-gredior*“. Což znamená přiblížit se, zničit nějaké místo nebo osobu. Je to především projev vitální síly. Obecně lze tedy říci, že agresivní může být každý člověk nebo jiný živý tvor. Tvrdí, že zlikvidovat agresi nelze a ani to není žádané. Cílem je jen agresi správně směřovat. Agrese má své významné funkce, které dokáží naplnit záměr konkrétního jedince.⁷

Definice pojmu agresivita a agrese

Agresivita (lat. „*aggressivus*“ = útočný) je určitá vnitřní pohotovost nebo postoj k agresi. Je možno také říci, že se jedná o schopnost organismu mobilizovat síly k dosažení určitého cíle nebo jako schopnost vzdorovat problematickým situacím. Organismus se tak snaží agresí dosáhnout uspokojení vnitřních potřeb.⁸

Agresivita je součástí každého z nás, je důležitá pro vývoj člověka, ale samozřejmě jen v přiměřeném množství. Agresivita se využije například při sebepřekonávání či při plnění vytyčených cílů, dá se říci, že obecně podporuje úspěch. Důležité je, aby zůstala v mezích a byla pod kontrolou.⁹

Agrese je chování, které vědomě a se záměrem ubližuje, má tendenci omezovat svobodu a tím poškozuje osoby nebo věci. Agrese je tedy obvykle definována jako napadení, útočné jednání, projev nepřátelství vůči danému objektu nebo úmyslný útok. Je to chování, které chce fyzicky nebo verbálně zranit další osobu nebo zničit určitou věc. Můžeme říci, že agrese je synonymem pro násilí a brutalitu.¹⁰

Funkce agrese

Nejčastější cíl agrese je posunout hranice, zajistit aktivitu a ochránit vlastní psychické a fyzické území.

Současné agresivní chování dětí v základních nebo dokonce mateřských školách nabývá na intenzitě a brutalitě. Můžeme spíše předpokládat, že se jedná o důsledek souhry více různých faktorů (není žádný adekvátní výzkum). Autor knihy se domnívá, že negativní vzory v počítačových hrách, blahobyt (nežijeme ve strachu, že nebudeme mít co jíst nebo kde bydlet), absence kvalitních vzorů či menší schopnost

---

⁷ SVOBODA, J. *Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku*. Praha, 2014, s. 16-30.

⁸ EDELSBERGER, L. a kol. *Defektologický slovník*. Praha, 2000, s. 20-55.

⁹ ANTIER, E. *Agresivita dětí*. Praha, 2004, s. 9.

¹⁰ PETRUSEK, M., Vodáková, A. *Velký sociologický slovník*. Praha, 1996, s. 767.

kvalitní komunikace mezi lidmi vedou k tomu, že v popředí jsou draví jedinci se sníženou empatií.¹¹

Dělení agrese

- Individuální agrese

Konkrétní agresivní jedinec provokuje a vyvolává konflikty mezi spolužáky. Zde není definována oběť útoku.

- Skupinová agrese

Více agresivních jedinců si vyhlédne konkrétní oběť. Většinou jsou v tom konkrétní důvody, které brzy pominou a aktéři si zase vyhlédnou v krátkém čase jinou oběť. Zpravidla do tří měsíců.

- Šikana

Projevuje se vůči konkrétní osobě (oběti) dlouhodobě a trvá obvykle déle než rok. Takové dítě je neschopné se bránit, bojí se bolesti a stydí se. Ze všech tří skupin je právě tato nejsložitější a nejdéle se řeší.¹²

„Současnost chápe vnitrodruhovou agresi jako problém, který generuje individuální agresi, skupinovou agresi i šikanu. Je z velké části individualizace, kterou si můžeme dovolit díky blahobytu. Lidé i děti se méně potřebují.“¹³

2.1.4 Přímá fyzická agrese

Michal Kolář ve své publikaci Bolest šikanování uvádí příklady přímé fyzické agrese, které mu sdělily oběti. Jsou to konkrétní zážitky, které oběti šikany zažily. Například agresori je pověsili na lustr až do ztráty vědomí nebo je přiškrcovali kabelem, provazem a podobně. Obětem svázali ruce, na hlavu navlékli pytel a sledovali, jak se oběť zmítá. Některé oběti byly vysvlečené a zbité důtkami. Agresori předstírali, že je chtějí vyhodit z okna a drželi je za nohy ve velké výšce. Některé oběti sloužily agresorům jako terč na šipky. Obětem jsou stříhány vlasy nebo jsou vystaveny

---

¹¹ SVOBODA, J., *Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku*. Praha, 2014, s. 15-50.

¹² SVOBODA, J., *Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku*. Praha, 2014, s. 55-80.

¹³ SVOBODA, J., *Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku*. Praha, 2014, s. 62.

sprchování ve studené vodě. Jsou nuceny pít moč, jíst jídlo, do kterého bylo před tím napliváno apod.¹⁴

Agresoři mohou k vydírání použít i různé zbraně. Vyhrožují obětem a v některých případech dochází i k dokonaným trestným činům.

Zbraň obecně je možno popsat jako jakýkoliv předmět, kterým je možno působit na integritu lidského těla s úmyslem je poškodit nebo zranit. Z hlediska zákonných norem je zbraň definována v zákoně č.40/2009 Sb., trestní zákoník¹⁵, konkrétně v ustanovení § 118 Spáchání trestného činu se zbraní:

„...zbraní se tu rozumí, pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším“¹⁶.

Ministerstvo vnitra dále vysvětluje trestně právní definici zbraně následovně:

„Podle této koncepce, je zbraní cokoli, co může učinit útok proti tělu důraznějším (srov. § 118 TZ); v tomto pojetí může být zbraní v zásadě jakýkoli předmět, látka či jiný prostředek nebo ovladatelná energie, které jsou použity (použitelné) k útoku proti tělesné integritě jiného člověka. Je tedy v zásadě jedno, je-li jako zbraň použita střelná zbraň, výbušnina, nůž, automobil, kus provazu či nádoba s žíravinou“.¹⁷

2.1.5 Nepřímá fyzická agrese

Nepřímá fyzická agrese se dá rozpoznat z chování žáka. Dítě bývá osamělé, nemá blízké kamarády, spolužáci jej vybírají do týmových her mezi posledními. Dítě působí na okolí nejistě, spolužáci o něj nejeví zájem. Školní prospěch se zhoršuje a dítě je plačtivé, také často mění cestu do školy. Rodiče mohou zaznamenávat ztráty drobných věcí. Cigarety, drobné peníze a podobně.

Kyberšikana

Další forma šikany je elektronická šikana, tzv. kyberšikana. Je to moderní způsob šikanování a dle Koláře patří do základních a pravých forem šikany. Jedna

---

¹⁴ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha, 2001, s. 33-67.

¹⁵ Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník = dále jen „TZ“.

¹⁶ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 354-462.

¹⁷ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zbraně podléhající zákonu o zbraních a podmínky jejich nabytí a držení škole* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-09-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zbrane-podlehajici-zakonu-o-zbranich-a-podminky-jejich-nabyvani-a-drzeni.aspx>>.

z jejích forem je psychická šikana. Dle jeho výkladu je to záměrné násilné chování, kdy je využíváno moderních komunikačních prostředků, internetu a mobilu.¹⁸ Tento způsob šikany se v posledních několika letech rozmohl a zapříčiňuje, že se některé děti zcela a dobrovolně izolují od kolektivu a komunikují pouze prostřednictvím telefonů a počítačů. Zde se bohužel se šikanou setkávají také, a to v podobě zakládání falešných profilů a fotografií, ponižujících videí a zraňujících komentářů, zasíláním výhružných SMS zpráv nebo e-mailů.¹⁹

Kyberšikana vykazuje rovněž znaky přímé i nepřímé šikany. Přímá se projevuje formou konkrétní korespondence s obětí cestou sociálních sítí nebo e-mailu. Obsahuje například výhružky, zesměšňování, urážky, ponižování nebo vydírání. Nepřímá forma se projevuje tím, že pachatel cestou sociálních sítí nebo e-mailu rozesílá veřejnosti (nikoliv oběti) negativní nebo mnohdy nepravdivé informace, které ponižují nebo dehonestují oběť.

Pouhá definice samozřejmě nemůže vyjádřit to, co se ve skutečnosti skrývá za obecnými pojmy agrese a manipulace.

Výskyt šikany a kyberšikany v ČR byl porovnán v mezinárodním projektu EU Kids Online II, který se zaměřoval na online rizika, a kterého se zúčastnila i Česká republika.

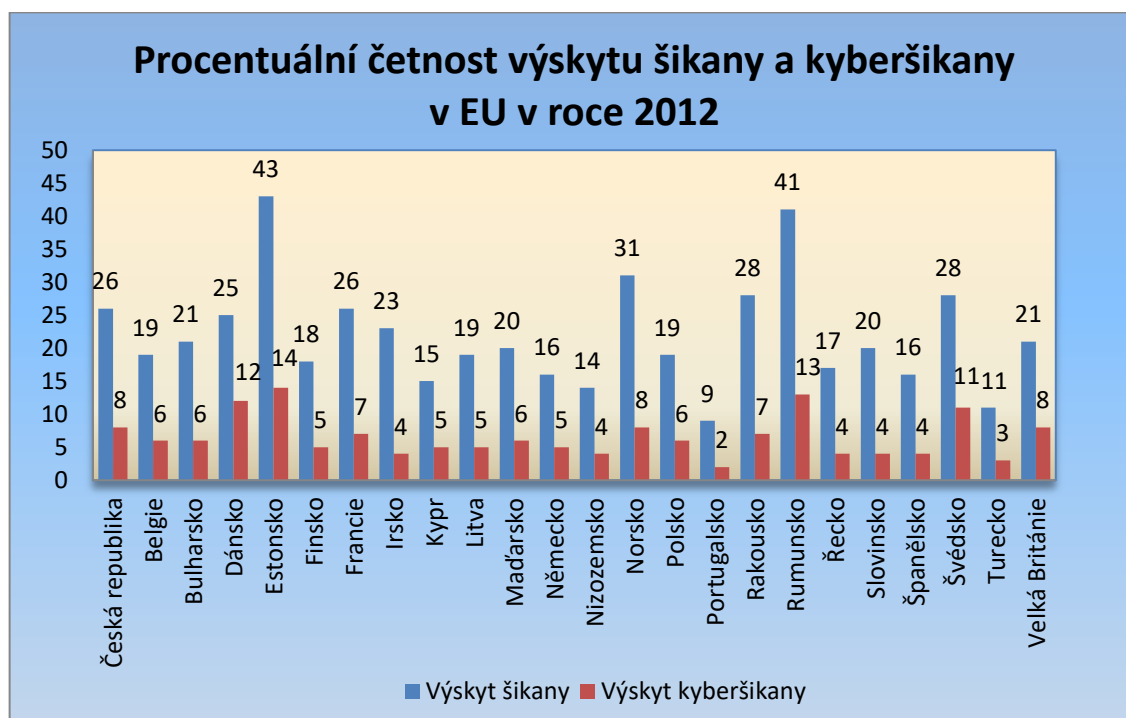
---

¹⁸ KOLÁŘ, M., *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha, 2011, s. 83.

¹⁹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. *Metodický pokyn 2016 k řešení šikanování včetně postupu při řešení šikany a nastavení klimatu ve škole* [online]. Praha: 2016 [cit. 2018-09-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/file/38988/>>.

Graf č. 1: Procentuální četnost výskytu šikany a kyberšikany v EU v roce 2012²⁰

Dle autorů zmíněné publikace zkoumal tento projekt děti ve věku 9 až 16 let. Celková míra tradiční šikany se tedy obvykle uvádí v rozmezí 30 až 40 %. U nás i v jiných zemích. Zmiňují se i o projevech tradiční šikany. Kyberšikana je spíše menšinovým jevem. O kyberšikaně se někdy mluví jako o nové formě šikany, která je nezávislá na tradiční šikaně. Také výše uvedené výzkumy EU Kids Online naznačují, že překryvy jsou velké, ale tradiční šikana stále převažuje. Autoři tvrdí, že mediální obraz kyberšikany je často zkreslený, přeceňuje se jeho výskyt a může to nést důsledky. Jedním důsledkem může být panika, která přináší pocit, že kyberšikana je mezi dětmi a dospívajícími rozšířená, a že se musí něco udělat. Třeba zamezit přístup k novým technologiím nebo aplikacím. Přitom tradiční šikana ohrožuje děti a dospívající mnohem více. Autoři knihy se domnívají, že pravidelná kontrola toho, co děti na internetu dělají, je v pořádku, ale protože je v dnešní době důležité zvyšovat si počítačovou gramotnost, nebylo by rozumné dětem zakazovat počítač úplně, jelikož by to mohlo vést spíše ke škodě.²¹

²⁰ ČERNÁ, A., DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A., ŠMAHEL, D. *Kyberšikana, průvodce novým fenoménem*. Brno, 2013, s. 152. Zpracování grafu vlastní.

²¹ ČERNÁ, A., DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A., ŠMAHEL, D. *Kyberšikana, průvodce novým fenoménem*. Brno, 2013, s. 120-148.

2.1.6 Mobbing

Mobbing je nevhodné chování mezi zaměstnanci a vyznačuje se zvláštní zákeřností, neboť závist nebo strach z konkurence mohou člověka přimět, aby týral druhé. Neprojevuje se otevřeně, nýbrž záludně. Rány, které oběť utrží, bývají často těžší než rány fyzické. Odehrávají se často za našimi zády, pomlouvači chtějí, aby oběť trpěla, a tito lidé instinktivně cítí, že se od nich okolí odvrací. Vůbec je nenapadne se někomu svěřit.

Ve světě práce přišlo o zaměstnání díky tomuto chování již hodně lidí. Pro mladistvého, který se ještě vyvíjí, se to může stát obrovským psychickým problémem.²²

2.1.7 Bossing

Bossing se projevuje jako bezdůvodně povýšené chování nadřízené osoby vůči podřízené. Dalšími projevy jsou například nepřiměřené postihy zaměstnance či ukládání ponižujících úkolů, které zaměstnanec není schopen splnit. Může jít dokonce i o sexuální obtěžování na pracovišti. Důsledky pak mohou být podobné jako u mobbingu. Tyto zastrašované a ponižované osoby, které se neumí nebo nemohou bránit, řeší pak situaci rozvázáním pracovního poměru.²³

---

²² HELMUT, H. E. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Praha, 2000, s. 26-35.

²³ Ombudsman - Veřejný ochránce práv. *Šikana na pracovišti, mobbing, bossing a diskriminace* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-09-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/sikana-na-pracovisti-mobbing-bossing-a-diskriminace/>>.

3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VZNIK ŠIKANY

3.1 Rodinné prostředí

Psycholog prof. PhDr. Ivo Čermák, CSc. zastává názor, že agresivní chování je naučené a že prvním místem, kde dítě sleduje chování, je rodinné prostředí. Podle toho si dítě vytvoří vlastní vzorec chování, který bude v dospělosti aplikovat. Proto, když je současná rodinná situace nestabilní a dochází k vyšší rozvodovosti, než tomu bylo dříve, mají rodiče dětí větší sklon si při tzv. rozvodových tahanicích děti brát jako rukojmí a často tyto situace vedou k hádkám, násilnostem a sprostým nadávkám. Děti, které jsou toho svědkem, nevědomky přejímají toto jednání. Rodiče ve výchově působí jako vzory, pokud se často hádají a útočí na partnera, tak to děti velmi špatně zpracovávají. I když, k tomuto chování rodičů má dítě odpor, přesto je dost pravděpodobné, že se v dospělosti k takovému jednání bude samo uchýlovat. Lze souhlasit s autorovým názorem, že se lidé chovají agresivně, když zažili situace, kdy agrese vedla k úspěchu. Příkladem může být situace popisovaná matkou v rodině s dvěma malými dětmi. Chlapec vzal holčičce hrací klavír. Holčička plakala, jelikož ji u toho i uhodil, když se snažil získat, co chtěl. Nejen, že ji klavír vzal násilím, ale ještě jí ho zničil a smál se, že holčička pláče. Maminka na to nijak zvlášť nereagovala. Naopak napomenula holčičku, ať nebrečí a vezme si jinou hračku. Chlapec násilím získal, co chtěl a uspokojil tím svoji potřebu. Bohužel si matka vůbec neuvědomila, že vytváří model chování dítěte v dospělosti.²⁴

Autor knihy *Agrese a agresivita* Jan Svoboda tvrdí, že pokud jedinec dlouhodobě zažívá pocit nebezpečí, a to v rodině nebo jiném blízkém prostředí (MŠ, ZŠ apod.), projevují se u něj více pocity podrážděnosti, zvýšené agresivity, vyjadřování nespokojenosti. Takové dítě vyvolává různé konflikty a hádky. Dále ve své knize uvádí, že vliv na děti mají rodiče již od narození. Tvrdí, že když mají děti zajištěné základní potřeby, rozvíjí se u nich plnohodnotně rozvoj osobnosti. Velký vliv na děti má matka, především v prvních dvou letech po narození. Dítě se potřebuje mazlit. Dokáže rozlišit i oděv matky od jiných osob. Pokud dojde k dlouhodobému odloučení, je téměř jisté, že bude mít v dospělosti větší sklon k závislosti na drogách a jiných látkách. Takže pokud chceme mít dítě, které bude správně rozvíjet svou osobnost, musí žena dítě nejen

---

²⁴ ČERMÁK, J., HŘEBÍČKOVÁ, M., MACEK, P. *Agrese, identita, osobnost*. Tišnov, 2003, s. 16.

porodit, ale být mu také dobrou matkou. Až ve třetím roce jej začne více ovlivňovat otec. Jelikož v tuto dobu chce dítě experimentovat, osahávat a zkoumat vše nové. Jeho vliv na formování a vývoj má velký význam, protože otec není tolik úzkostlivý a působí více autoritativně. Stejně tak významný je i výběr hraček. Hračky, které hrají samy, nemusejí vždy vytvářet v dítěti kreativitu a rozvíjet představivost. Další potřebou všech dětí, ale i dospělých je mít pocit bezpečí. Jedná se o subjektivní pocit, který ovšem dokáže vyvolat agresivní chování. Nezládnuté emoce jsou jeho spouštěčem.²⁵

Boj o moc a strach z bezmoci jsou silnými spouštěči násilného chování. Domov má být bezpečné místo. Bohužel tomu tak někdy nebývá a naopak se toto místo stává vězením. Osoby žijící v násilném prostředí akceptovali násilí a vzali jej za své. Současná společnost se dá označit jako násilná. Vidíme násilí v televizi, v kině, i na ulici. Jedinci se rychle naučí, že násilí je cesta, jak vyřešit problémy a jak ventilovat své emoce. Bohužel se nenaučí jinou, přiměřenou a správnou formu chování. Děti žijící v takovém prostředí se mnohdy identifikují s agresivní osobou. Ty, které opakovaně a dlouhodobě zažívají pocit bezmoci, slabosti a beznaděje, tím, že jsou fyzicky trestáni, si to velmi dobře zapamatují. Chtějí být v dospělosti silní a neohrožení. Nechtějí, aby se to opakovalo, a proto se stávají násilnou osobou. Často se u nich násilnické sklony projevují již ve školním věku, kdy šikanují mladší spolužáky.²⁶

Přehnaná výchova versus kritičtí rodiče

Přehnaná péče vychovávat malé dítě může vést až k nesamostatnosti. Přebírání odpovědnosti za jejich činy může u dětí vyvolat pocity, že jim rodiče ani okolí nedůvěřují a takový jedinec se stává slabším a nesamostatným. Samostatné děti zažívají více pocity vítězství. Jsou to právě malé věci a drobnosti, které člověk zvládne sám, bez cizí pomoci, a které ho činí úspěšným. Naproti tomu bychom mohli se soustředit na rodiče, kteří soustředí hodně pozornosti na chyby svých dětí. Bývají mnohdy zbytečně nároční a tvrdí. Kritizují děti za neúspěchy a příliš je nechválí. V dětech to může probudit rovněž pocity méněcennosti a nejistoty. Obě skupiny jsou náchylné k úzkostem a mají nižší sebevědomí, které ovlivňuje jejich další vývoj. V souvislosti s tím se mohou stát obětí šikany nebo agresorem.²⁷

---

²⁵ SVOBODA, J. *Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku*. Praha, 2014, s. 16–65.

²⁶ ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí*. Praha, 2011, s. 61-65.

²⁷ KROWATSCHEK, D., DOMSCH, H. *Do školy beze strachu*. Brno, 2007, s. 37-42.

3.1.1 Oběti šikany

Oběťmi šikany bývají často děti, které kolektiv přijímá jen obtížně. Do značné míry se na tom mohou podílet jejich charakteristické rysy. Případně jejich vlastnosti jako je plachost, citlivost, stydlivost, nejistota a mnohé jiné. Tyto děti také bývají méně atraktivní, sociálně zdatné (špatně navazují vztahy), mají nižší sebevědomí, jsou nejisté a přesto, že nemusí být kolektivem odmítány, hůře do něj zapadají. Někdy jsou označovány jako oběti - provokatéři. Svým chováním upoutávají agresora a může se na první pohled zdát, že si šikanu v podstatě zaslouží. Což samozřejmě není pravda. Tyto děti jsou agresory vnímány jako slabší a snadno zranitelné. Jedním z typických znaků šikanovaných je nedostatek přátel. Agresoři si vybírají právě takový typ dětí, které viditelně nebudou klást odpor.²⁸

Mezi oběti šikany se řadí také děti, které jsou oběťmi domácího násilí. Stačí, aby dítě bylo svědkem neshod a násilí rodičů a často se pak samo stane obětí nebo ještě hůře agresorem v kolektivu dětí. Oběťmi komplexně se zabývá vědní obor viktimologie. Tento multidisciplinární vědní obor se vyčlenil z kriminologie. Je to věda o obětech trestných činů. Viktimologie není jen teorie, ale veškeré poznatky se snaží uplatnit v praxi a uplatňuje je ve prospěch oběti. Snaží se oběť chránit a zajišťuje ji rovnocenné postavení v trestním řízení nebo sociální či psychologickou pomoc. Samostatným oborem je kriminalistická viktimologie. Zkoumá oběť jako nositele stop trestného činu. Pokud jde o domácí násilí, neexistuje žádný konzistentní profil oběti. Může se jím stát kdokoliv. Nejen žena či dítě, ale i mužští členové rodiny. Pro násilí je typické jasné rozdělení rolí. Oběť je vystavena neustálému strachu a nejistotě, jelikož se období klidu střídá s fyzickým napadáním nebo případně s usmiřováním.²⁹

Děti jsou tímto velice ovlivňovány a pocit strachu mají i ve školních kolektivech. Proto se stávají snadným terčem agresorů. V případech domácího násilí probíhá často i opatrovnické řízení. Druhý rodič, obvykle muž si vynucuje do péče dítě,

---

²⁸ ČERNÁ, A., DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A., ŠMAHEL, D. *Kyberšikana, průvodce novým fenoménem*. Brno, 2013, s. 152.

²⁹ VONKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. Praha, 2016, s. 34 – 71..

o které předtím nejevil zájem. Bohužel, přestože domácí násilí není pro soudce něčím novým, často zaujímají názor, že agresivní partner nemusí být špatný a násilný rodič.³⁰

Okolí často nechápe zvláštní způsoby reagování oběti na ohrožujícího pachatele. Rozpaky a nepochopení nad paradoxním chováním oběti vzbuzuje pasivita oběti, která je označována jako naučená bezmoc a Stockholmský syndrom. V prvním případě již pouhá přítomnost pachatele oběť paralyzuje, protože prožívá pocit ohrožení. Zvláště zranitelní jsou senioři a děti. Bojí se, že celou věc nemohou ovlivnit. Žijí v pocitu nejistoty, ohrožení a strachu. V druhém případě se zaměříme na emocionální vazbu k pachateli. Poprvé byl Stockholmský syndrom popsán psychologem v sedmdesátých letech po přepadení stockholmské banky. Oběť byla izolována od lidí, mezi násilníkem a obětí se vytvořil emocionální vztah. Dokonce se dá říci, že oběť dočasně pocituje přechodnou náklonost k agresorovi. Přesto se dá říci, že je to určitá strategie k přežití. Oběť je na agresorovi totálně závislá a nemůže rozhodovat o svých aktivitách. Co se týká týraných a zneužívaných dětí tak velké množství expertů se zabývá touto problematikou komplexně. Je to z důvodu, že nastalá situace je složitý sociální fenomén a pro zjištění a zmírnění následku je nutná spolupráce více odborníků na danou problematiku. Psychiatři a psychologové, kteří pracují v tomto oboru, jsou schopni vytipovat rizikové osoby i rizikové faktory. Termín týrané dítě vystihuje všechny způsoby týrání dětí. Počínaje duševním týráním až po bití a fyzické poškozování. Zdravotnická komise Rady Evropy formulovala název CAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbaného dítěte. Podle této definice je možné děti, které zažívají domácí násilí zařadit mezi děti trpící syndromem týraného dítěte. Tyto děti jsou o hodně více agresivní, odcizí se a trpí výchovnými problémy často spojené i s kriminálními činy. Autorka knihy *Dětská a adolescentní psychiatrie* uvádí, že je-li syndrom CAN nadbytečně vyšetřován, může ještě více poškodit psychiku dítěte. Může dojít k tzv. sekundární viktimizaci. Opakované vyšetřování v rámci trestního řízení traumatizuje dítě a mnohdy způsobí další psychické dopady.³¹

---

³⁰ VONKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. Praha, 2016, s. 20 – 80.

³¹ VONKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. Praha, 2016, s. 74-111.

3.1.2 Rodič obětí

Rodiče obětí se často setkávají s nepřímými projevy svých dětí. Obvykle dítě do školy jezdilo bezproblémově, někdy se i těšilo. Najednou rodič zjistí, že dítě bolí břicho, hlava, má teplotu, je mu špatně od žaludku a podobně. Přesto na dotaz, jestli se mu ve škole líbí, odpovídá ano. Bohužel, přesto, že dítě potřebuje akutně pomoci, tak si o ni neřekne. Má strach, že se mu agresori pomstí za „bonzování“. A to i v případech, že rodinné vztahy jsou v pořádku, rodiči to přesto neřekne. Není neobvyklé, že ze strachu tvrdí, že upadl na schodech, že je nešikovný, když například nedokáže vysvětlit monokl na oku nebo jiné zranění. Rodiče by měli být vnímaví ke všem zvláštním reakcím svých dětí, aby dokázali rozpoznat, že se něco děje. Některé projevy jsou velice zřejmé. Příkladem může být horšící se prospěch u dítěte, dítě je plačtivé, nechodí za ním spolužáci ani kamarádi, špatně spí, ráno nechce jít do školy, hledá si výmluvy, nedokáže vysvětlit svá zranění, doma se ztrácí věci, od cigaret až po peníze či jiné drobnosti, které se dají zpeněžit, apod. Často navštěvuje lékaře, nosí poškozené pomůcky nebo chodí hladové. V takových případech by rodič měl zbystrit a uvědomit si, že dítě potřebuje pomoci.

Také jsou zaznamenány případy, kdy se dítě rodiči svěří a rodiče by to neměli zlehčovat, ale brát na zřetel vážnost situace a měli by dítěti pomoci. Důležité by mělo být i to, aby do školy zašli společně, případně s někým jiným, ale vždy alespoň ve dvou. Bohužel se stává, že neodborné řešení situace může celou věc ještě zhoršit. Například matka chtěla svému synovi pomoci, protože jej zbili dva jeho spolužáci a zlomili mu klíční kost. Zavolala do školy, kdy sdělila učitelu všechna příkoří, která se stala jejímu synovi. Učitel v dobré víře neodborně situaci vyřešil, a to tím, že uvěřil agresorům, že oběť je ve skutečnosti agresor, která ubližuje slabším. Potrestáni byli oba, ale oběť se s tím nedokázala smířit, protože jí bylo ublíženo, a to nejen ze strany agresorů, ale i pedagoga a vlastně i rodičů. Šikana nepřestala, spíše se zhoršila, protože spolužáci se s ním již nebaví. Agresori mu dále ubližují. Berou mu osobní věci, svádějí na něj, že něco rozbil. Chlapec je vyčerpaný, apatický, nic jej nebaví a matka má podezření, že začal užívat návykové látky. Z toho vyplývá, že odborné řešení situace je na místě.

Autoři knihy *Jak na šikanu* Říčan a Janošová uvádí, že rodiče často vyhoví dětem, které je prosí, aby nikomu nic neříkali. Stává se, že se bojí zasáhnout, aby jejich dítě nemělo v budoucnu problémy, a že šikana patří k dětství. Jejich rady pak jsou pro dítě nerealistické. Jelikož po něm chtějí, aby si agresora nevšímalo, případně se s ním

nebavilo. Což v realitě není možné. Nechtěným způsobem je nepřímo obviní, že si za to může samo. Bohužel těmito tvrzeními mohou v dítěti prohloubit pocit osamělosti a strachu. Naštěstí někteří rodiče reagují správně. Podpoří děti emočně a pomohou zajistit jeho ochranu. Spolupracují s pedagogy a snaží se situaci vyřešit k oboustranné spokojenosti. Některé školy se staví k problému takovým způsobem, že zavírají oči a snaží se přesvědčit, že na této škole se rozhodně nic takového neděje.³²

Alternativy řešení postupu rodičů

Poskytovat dítěti maximální oporu. V případě většího nebezpečí jej nechat doma. Oba rodiče by měli navštívit ředitele a třídního učitele. Žádat o řešení situace s odborně vyškoleným pracovníkem, který této problematice rozumí. A který by spolupracoval s třídním učitelem. Větší dohled nad žáky s tím, že o každém podezřelém činu bude rodina i škola informována. A pokud to nepomůže, může rodič požádat o pomoc školního inspektora, zajistit právní ochranu dítěte nebo přeradit dítě na jinou školu. Samozřejmě se v prvopočátku spojit s rodiči agresorů a zapojit je do řešení problémů. Ti, ale obvykle nechtějí věřit, že by jejich potomek mohl ubližovat. Proto je nejlepší, když celou věc řeší nezávislá strana, která tomuto problému odborně rozumí.³³

3.1.3 Rodič agresora

Většina rodičů se nemají šanci dozvědět, že jejich dítě někoho šikanuje, protože agresor doma nic neřekne. Pokud výchovný pracovník nebo ředitel školy informuje rodiče, tak ti mohou mít sklon celou věc zlehčovat a bagatelizovat. Nebo naopak jiní rodiče mohou svého potomka „seřezat“, což je ovšem také na škodu, protože to agresí spíše podpoří. Další problém nastává, když šikanu rodiče podporují a mají pocit, že jejich dítě se ve světě neztratí, protože si dokáže vše, co chce, prosadit. Některí vlivní rodiče mohou svým nadřazeným chováním nebo finančními příspěvky ovlivnit chování dítěte ve společnosti, a to tak, že agresoři, kteří jsou děti významných sponzorů školy, to využijí ve svůj prospěch, jelikož mají pocit nedotknutelnosti. Rodiče na obhajobu svých dětí udělají cokoliv, o čem si myslí, že by na školu mohlo zapůsobit.³⁴

---

³² ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha, 2010, s. 68-70.

³³ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha, 2001, s. 164-169.

³⁴ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha, 2010, s. 68-69.

3.1.4 Role pedagoga

Schopnosti učitelů jsou různé. Žáci se za svoji školní docházku setkávají s učiteli, kteří jsou výborní, hodně naučí. Mají v sobě přirozenou autoritu. A nemusí prakticky vynakládat skoro žádné úsilí, aby je žáci respektovali. Naproti tomu jsou učitelé, kteří v sobě přirozenou autoritu nemají. Musejí naopak vynakládat obrovské úsilí, aby si udrželi pozornost dětí. Učitel má na dítě velký vliv. Proto by rodiče dětí, které si na učitele opakovaně stěžují, měli zpozornět a zjistit si více informací. Ne vždy je to opodstatněné. Přesto by rodič stížnost neměl přejít, protože pokud s tím nic nedělá, více se o to nezajímá, může to v dítěti vyvolat pocit, že nemá zastání a bude chodit do školy se strachem, obavami a již se nikomu nesvěří. Někdy si dítě může myslet, že je učitelem šikanováno. V některých případech to může být i pravda, ale mnohdy je to nedorozumění. Učitel v domnění, že je vtipný, nechtěně poníží svého žáka a tím v něm vyvolá špatné vnitřní pocity a dítě vnitřně trpí. Příkladem může být učitel, který vyvolá žáka a pokládá mu dotazy tak dlouho, až narazí na něco, co žák nezná. Jeho sarkastická poznámka, že má v hlavě jen čturu nebo kopací míč místo znalostí dotyčného předmětu, může v dítěti vyvolat obavy příště promluvit. Spolužáci se mu smějí a dítě se cítí ponížené. Pokud se tak stane ojediněle, tak to v dítěti nezanechá dlouhodobou stopu, ale pokud takto učitel jedná pravidelně, tak to pro budoucí vývoj psychiky dítěte není dobré, protože to může nechat velké stopy. Bylo by vhodné, aby nejdříve promluvili rodiče s učitelem. Někdy osobní setkání pomůže. Nezávazné seznámení rodiči s pedagogem může jeho chování ovlivnit. Podle amerických studií se nevědomky mohou sympatie k rodičům přenést i na žáka. Pokud to nepomůže tak je vhodné si o všem otevřeně promluvit s učitelem nebo případně jeho nadřízeným. Někdy jsou učitelé překvapeni, jak jsou jejich poznámky vnímány druhou stranou. Pokud nepomůže ani to, že se rodiče obrátí na vedení školy, je možné vše řešit i soudní cestou. K tomu, ale dochází ojediněle. Většinou dítě změní školu, což je pro jejich situaci řešení, ale bohužel to často nedořeší problém nevhodného chování učitele.³⁵

Škola a celá společnost jsou vzájemně propojené. Vztahy mezi lidmi jsou obrazem celospolečenských poměrů. Chování dětí jsou výsledkem chování dospělých. V podstatě jak jednají lidé této společnosti, tak budou jednat naše děti v budoucnu. Autoři knihy *Jak na šikanu* mají obavu, že „*normy slušnosti, ohleduplnosti, pravdivosti*

---

³⁵ KROWATSCHEK, D., DOMSCH, H. *Do školy beze strachu*. Brno, 2007, s. 41-42.

a poctivosti jsou oslabeny. Úspěch v podnikání, kariéře i politice na všech úrovních je obdivován bez většího ohledu na to, jak čestnými prostředky jich bylo dosaženo. Tradičně uznávaná zásada Silný chrání slabého je vytlačována zásadou Silný má pravdu, slabý má smůlu“³⁶ Autoři se vyjadřují, že respekt k autoritám upadá. Policisté se vyjadřují „tímto hořkým bonmotem: Na rohu ulice stojí, každý se ho bojí.“ Později se začali vyjadřovat „Na rohu ulice stojí, nikdo se ho nebojí“ a v současné době se vyjadřují „Na rohu ulice stojí, každého se bojí“.³⁷

Upadající kázeň má za následek neschopnost ochránit slabší a slušnější před tvrdými a bezohlednými dětmi. Důsledkem pak bývá vznik šikany. V dnešní době se na školní šikanu zaměřuje hodně organizací. Preventivní programy jsou zařazovány každoročně do školní výuky. Lze rovněž na pomoc přizvat i různé neziskové organizace, například Linku bezpečí.

Linka bezpečí

Linka bezpečí se za 24 let stala jednou z nejvíce uznávaných institucí, která poskytuje pomoc dětem a dospívajícím v České republice. Při zrodu Linky bezpečí stála Nadace Naše dítě a především Ing. Zuzana Baudyšová, které společně se svou zástupkyní paní Jarmilou Knightovou vypracovaly projekt Linky bezpečí. Inspirací se jim stala bezplatná britská telefonní linka ChildLine. Od svých počátků si tato linka klade za cíl ochraňovat děti a pomoci jim v tíživých životních situacích. V roce 2014 slaví tato linka bezpečí 20 let. Za tu dobu přijala 10 000 000 telefonních hovorů a 11 000 poděkování od dětí. V roce 2015 získává ocenění Neziskovka roku 2015 v kategorii velkých organizací a největší počet hlasů v kategorii Cena veřejnosti.³⁸

3.2 Možnosti preventivních řešení ze strany škol

Preventivní programy by měly být šité na míru konkrétním vztahům a potřebám třídy. S žáky je zapotřebí mluvit o problémech, které se v jejich třídách vyskytují. Školní prevence proti šikaně formou přednášek a diskuzí vychází z poskytování teoretických poznatků, může mít tedy jen omezenou efektivitu. I tak však často pomáhá některým obětem, které si díky tomu uvědomí, že to, co se jim děje, je šikanování, a že

---

³⁶ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha, 2010, s. 71.

³⁷ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha, 2010, s. 72.

³⁸ LINKA BEZPEČÍ, Z.S. *Historie sdružení* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z WWW: <<http://spolek.linkabezpeci.cz/o-nas/historie/>>.

mohou na místě ihned vyhledat pomoc. Proaktivně agresivní žáci na základě přednášek mohou získat informace o tom, co může být druhými považováno za šikanu. Může je to odrazovat od podobného chování. Ale pokud má takový žák nadprůměrnou schopnost odhadnout pocity či názory druhých lidí, může mít v kolektivu pevnou pozici. Oběti tak proti němu nemají velkou šanci. Jejich způsob ubližování pak nemusí být učiteli nebo spolužáky za šikanu považováno. Reaktivně agresivní žáci potřebují pro účinnější zvládnání své agresivity delší terapeutickou spolupráci, kterou jednorázové přednášky nesplňují. Těmto typům žáků více vyhovují na míru vedené programy. Metodici prevence společně s pedagogy zjišťují, jaké jsou vztahy v konkrétním kolektivu a podle toho vedou preventivní programy. Tento přístup by měl počítat s individuální pomocí šikanovaným nebo šikanujícím a pomáhat by měla nejvíce rodina. Škola by měla zaujmout skutečný a reálný pohled na šikanu. Chránit slabé a pomáhat jim. Věnovat individuální pomoc dětem, které mají různé sociální, zdravotní nebo vztahové problémy. Když se zlepší třídní klima, tak to usnadňuje výuku a činí ji efektivnější. Všechny školy se mohou opřít o Metodický pokyn MŠMT, který je věnovaný konkrétně šikaně. Ve školách by děti měly být co nejvíce pod dohledem pedagogů, aby bylo co nejméně příležitostí, které by vedly ke vzniku šikany. Také by škola měla vše uvést ve školním řádu, kde by byla zahrnuta i ustanovení, která podporují prevenci kriminality. Rovněž by tam měly být uvedeny i postihy za porušení. Je také vhodné stále vzdělávat pedagogy v této oblasti. Zpřístupnit jim literaturu, která se zabývá do hloubky touto problematikou, a to nejen pedagogy, ale základní informace by měli získat i nepedagogičtí pracovníci příslušné školy. Jak uvádí autoři knihy, *Jak na šikanu*, všichni pedagogové by měli řešit i zdánlivě malicherné jednání, protože bylo zjištěno, že důsledné dodržování všech pravidel omezuje agresivní jednání dětí a zlepšuje vztahy ve třídě.³⁹

Trestní postih pedagoga při přehlížení šikany

V případě, že je pedagogovi sděleno takové jednání, které vykazuje znaky podobné projevům šikany, je učitel povinen zahájit taková opatření, aby bylo zamezeno dalšímu páchání a bylo možno celý případ důkladně prošetřit.

Pokud tak neučiní, může být jeho čin posuzován podle trestního zákoníku jako:

1. schvalování trestného činu - § 365, odst. 1, odst. 2 TZ

---

³⁹ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha, 2010, s. 15-30.

2. nadřování - § 366, odst. 1, odst. 2 písm. b) TZ
3. nepřekažení trestného činu - § 367, odst. 1 TZ
4. neoznámení trestného činu - § 368, odst. 1 TZ⁴⁰

3.3 Média

Další hybnou silou jsou média, která mohou negativně ovlivňovat chování dětí i dospělých. V médiích vystupuje řada osobností, které jsou nebo by mohly být vzorem pro dnešní mladou generaci. Ale veřejné vystupování našich politiků, obviněných z krádeží, zpronevěr a podobných věcí nebo sprosté vyjadřování herců ve filmech, nemá na děti zcela určitě dobrý vliv. Děti nemají žádný pozitivní vzor, se kterým by se mohly ztotožnit. Situace, odehrávající se v dnešních filmech jim silně deformují realitu. A v dětech se naopak utváří vědomí, že když nebudou lhát a krást, tak ničeho nedosáhnou. Dalším příkladem může být neobvyklý dotaz položený při přednášce na ZŠ, od chlapce z 6. třídy. Chlapec se zeptal přednášejícího, co by udělal, když by mu kolem hlavy létaly hvězdice jako ve filmu Matrix. Jak se jim lze ubránit? Tato otázka potvrzuje názor, že se děti ztotožňují s filmovými hrdiny, od kterých mohou přejímat jak pozitivní, tak i negativní vlastnosti. Tomuto problému by se předešlo, kdyby rodiče více kontrolovali, jaké pořady děti sledují. Více lákavé jsou pro děti pořady, které jsou plné násilí a intrik. Důvodem může být zájem o virtuální násilí obecně a následně i touha dětí vžít se do role svého hrdiny. Vše podporuje také filmový, reklamní a knižní průmysl, neboť ve všem je skrytý potencionální zisk. Mnohdy jsou záběry z filmů nereálné, v běžném životě nepoužitelné, ale to si děti neuvědomují a agresivní chování kopírují a v praxi zkoušejí.

3.3.1 Médium jako pojem

Pro uvedení do oblasti médií a jejich právní regulace je dobré se zabývat samotným pojmem médium/média, jeho původem a významem. Slovo médium má původ v latině a znamená prostředek, zprostředkovatele, či to, co něco zprostředkovává,

---

⁴⁰ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 354-462.

zajišťuje. V oborech, které se věnují mezilidské a sociální komunikaci, pojem médium označuje to, co zprostředkovává někomu nějaké sdělení, tedy médium komunikační.⁴¹

Za komunikační média je možné považovat prostředky snažící se o záznam a přenos sdělení, jimiž se lidé v souvislosti s rozvojem civilizace a potřebou přenášet sdělení rychleji a na větší vzdálenost, snažili překonat časovou a prostorovou omezenost vysílaných sdělení. Dnes se jedná především o tisk, rozhlas a televizi, mezi nimiž získávají stále větší význam tzv. „nová média“ - média založená na digitálním přenosu dat. Za nová média se považují především: internet, videohry, video-on-demand (systém, který uživatelům televize či internetu umožňuje vybrat si a sledovat video dle vlastního výběru, bez předepsaného televizního programu), interaktivní TV atd.

Existuje kategorie médií podporujících interpersonální komunikaci, tedy dorozumívání mezi dvěma jednotlivci, kteří se navzájem považují za jedinečné osobnosti. Interpersonální média umožňují vysílání a přijímání sdělení na obou stranách. Patří mezi ně např. korespondence, telefon. Proti nim stojí média sloužící celospolečenské komunikaci, média masová.

Masová média

Masová média zajišťují zpravidla komunikaci mezi jedním výchozím bodem a vysokým počtem bodů cílových. Jejich výrazným rysem je skutečnost, že nepodporují vzájemnou interakci komunikátorů, ale že jeden konkrétní „vysílatel“ komunikuje s větším množstvím „příjemců“, již mezi sebou mají pouze slabé nebo žádné sociální vazby, neznají se a tvoří tak „masu“. Mezi masová média patří noviny, knihy, televize a jejich elektronické ekvivalenty v prostředí internetu.⁴²

Média, která mají negativní vliv na chování dětí a mládeže:

- a) TV – reklamy, akční filmy, kriminální filmy, horory, sci-fi filmy, seriály
- b) PC – akční hry, bojové a válečné hry, sci-fi hry, síťové hry, reklamy
- c) Kino – akční a bojové filmy, horory, sci-fi filmy, reklamy
- d) TV Zprávy – agresivní záběry různých nehod, vražd, týrání osob apod.
- e) Knihy – kriminální žánr, akční, hororový či sci-fi žánr, komiksy

---

⁴¹ JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha, 2003, s. 16-96.

⁴² JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha, 2003, s. 18-42.

Společnost média ovlivňují, jelikož se jedná o komunikační prostředky, které umožňují snadné šíření sdělení.⁴³

Souhrn poznatků a dovedností potřebných pro orientaci v málo přehledné strukturované nabídce mediálních produktů, které vytváří prostředí, ve kterém se člověk pohybuje. V praxi mediální gramotnost zahrnuje základní poznatky o fungování médií. Propojuje poznatky o společnosti a jejím politickém a sociálním uspořádáním s poznatky z historie, užívání rodného jazyka a dynamiky sociálních i estetických norem. I když počátky úvah, že média silně ovlivňují jedince, spadají již do doby antického Řecka, tak první, kdo uvažoval o využívání novin ve školách, byl Jan Ámos Komenský, který při svých hodinách noviny používal ke čtení a výuce, a to i přesto, že ve svém díle *Labyrint světa* přirovnává novináře „*k pištcům, kteří lákají lidi na různé melodie*“.⁴⁴ Noviny pro něj především zaujímali místo ve vzdělávání. Chtěl je využívat při vyučování, jako hlavní zdroj informací. Dovednost zapojit se úspěšně do mediální komunikace, tedy uspokojivá úroveň mediální gramotnosti, je jednou z podmínek socializace jedince do společnosti. Tato schopnost v lidech rozvíjí jednak osvojení poznatků a dovedností, které potřebují pro schopnost sami si analyzovat a rozpoznat nežádoucí působení médií, ale také i k získání poznatků, díky kterým budou schopni využívat média jako zdroj informací, zábavy a k vyplnění volného času. Nárůst násilných obsahů probouzí myšlenky o možné nápodobě či znečitlivění lidí. Rozvoj interaktivních médií nastoluje problém odlidštění a degenerace mezilidských vztahů. Autoři knihy *Základy mediální výchovy* se snažili o utváření celkového obrazu mediální výchovy.⁴⁵

Epidemie zvaná šikana

Lidé, kteří navštěvovali základní školu před pětadvaceti lety, většinou šikany z vlastní zkušenosti neznají. Určitě se vyskytovala, ale pedagogové ani psychologové ji příliš nezkoumali, protože jí bylo podstatně méně než dnes. Podle názoru Bohumila Stejskala, který dlouhá léta řeší komplikované případy šikany a pracuje jako expert ministerstva školství, je toho názoru, že šikana přibývá již u menších dětí. Nárůst agresivity v mateřských školkách se projevuje tím, že děti mlátí spolužáky, násilím se

---

⁴³ MIČIENKA, M., JIRÁK, J. a kol. *Základy mediální výchovy*. Praha, 2007, s. 17-23.

⁴⁴ MIČIENKA, M., JIRÁK, J. a kol. *Základy mediální výchovy*. Praha, 2007, s. 10.

⁴⁵ MIČIENKA, M., JIRÁK, J. a kol. *Základy mediální výchovy*. Praha, 2007, s. 7-23.

zmocní hračky a nechtějí se o věc podělit. Současná média ve snaze se zviditelnit pasou po případech šikany a krutostí mezi lidmi v zaměstnání, ve školách, ale i ve vězení, v domovech důchodců, a tyto případy horlivě rozmazávají. Proto se problém jeví ještě horší, než ve skutečnosti je. Mediální popularita případů, které jsou velice kruté, mohou na agresivní jedince působit navíc jako návod k napodobování, což vede ke zhoršování chování dětí ve společnosti. V současné době je šikana rozšířená i z dalších příčin. Souvisí se zřejmým úpadkem školní kázně a autority učitelů. Dle názoru filosofů lidé v dnešní době mají zeslabený smysl pro dobro a zlo. Mizí i solidarita mezi lidmi, ať již je to v rodinách, tak i na pracovištích nebo v politice. Často jsou oceňováni ti, kteří mají ostré lokty a jsou finančně za vodou. Cení se bohatství, úspěch a popularita. Na otázku, co s tím můžeme dělat, se dá stručně odpovědět. Řádně vyšetřit každé podezření ze šikany, uplatňovat přiměřené sankce a výchovné postupy. Dlouhodobě pomáhat postiženým žákům a ke všem aktivitám přizvat i vyškolené odborníky, které se touto problematikou zabývají. Řešit i méně závažné případy, odborně se vzdělávat, zpřístupnit pedagogům literaturu o šikaně. Správně formulovat školní řád, aby obsahoval ustanovení, které podporují prevenci šikany a uspořádat pohyb žáků ve školní budově. Šikana se často odehrává přímo v učebně. Mnohdy k ní dochází i přímo při vyučování, za přítomnosti pedagoga, který její projevy podceňuje. Názor, který panuje mezi lidmi, že si agresor tzv. hojí mindrák, je navenek tvrdý, nemá sebevědomí a trpí pocitem méněcennosti je sice pravda, avšak nelze se na tento znak spolehnout, jelikož mnohdy bývá u učitelů velice oblíbený, má výborný prospěch a dobře spolupracuje. Z těchto důvodů je někdy téměř nemožné šikanu odhalit. Obvykle agresor bývá dominantní, rád ovládá a bezohledně se prosazuje. Svou suverenitou často získá příznivce, kteří ho obdivují a pomáhají mu realizovat šikanu. Často z hlouposti, ale i ze strachu. Děti, které ubližují druhým, často postrádají empatii, schopnost vcítit se do druhého a může se to projevovat například týráním zvířat. Michal Kolář odpozoroval tři zajímavé typy šikanujících agresorů.

Rozdělil je do těchto skupin:

- hrubý, primitivní, impulzivní,
- velmi slušný, narcistický, kultivovaný, sadistický (obzvláště v sexuálních hrátkách),

- srandista, který je vlivný, oblíbený a dobrodružný.⁴⁶

3.4 Rasová odlišnost

Barva pleti je v šikaně důležitým faktorem. O rasovou šikanu jde především v případech, kdy opakovaně dochází k útokům a žák se stává bezbrannou obětí většiny, nikoliv při rasově motivovaných jednorázových útocích. Oběťmi šikany se v širším smyslu stávají i ti, kteří jen přihlíželi, nepomohli a neudělali nic proto, aby šikanu zastavili. Jejich sebeúcta a zbabělost je vnitřně konfrontuje a tyto osoby jsou do budoucna psychicky poškozeni a může je to rovněž vnitřně ohrožovat a způsobovat například problémy v zaměstnání nebo v rodinném prostředí. Nejsou schopni zvládat některé psychicky náročné situace, se kterými se mohou v životě potkat.

3.4.1 Ohrožení mentality třídního kolektivu

Trýznění lidské bytosti bylo od pradávna zlé. Přesto dokázalo v lidech změnit pohled na věc a popravy, bytí nebo mučení se stali atraktivní podívanou. Svědčí o tom historické záznamy. Pokud šikana trvá měsíce, pak tato zkušenost může změnit mentalitu třídy. Děti se přidávají na stranu agresorů a zděšení a odpor se snaží nevnímat. Pocit strachu převládá a tím, že se aktivně na šikaně nepodílejí, vracejí sami sobě klid. Jedinci, kteří se zastanou slabších, je menšina. Často to bývají dívky. Ženy měly vždy větší smysl pro odpovědnost. Čím více jedinců se smyslem pro odpovědnost je ve třídě, tím větší odolnost kolektivu proti šikaně.⁴⁷

Když se zaměříme na šikanování mezi Čechy a Romy musíme konstatovat, že vztahy mezi těmito lidmi jsou těžce nemocné. Jsou často poznamenány napětím, které se může vystupňovat až k fyzickému násilí. Obvykle je okolím vnímáno, že jsou více šikanou postižení Romové a to z důvodu, že většina potlačuje práva menšiny. Na druhou stranu nelze popřít, že je to i opačně. Zvláště v místech, kde jich je převaha. Příkladem může být zvláštní škola na malém městě. Michal Kolář se zmiňuje, že nastává nová éra šikanování vytvářením tzv. speciálních ZŠ. Jde tu o naplňování ideálu integrace handicapovaných dětí a zároveň Romů do většinové společnosti. V jedné budově se učí děti ze základní, zvláštní i pomocné školy. Je téměř jisté, že vznik rasové šikany je více než reálný, protože Romové zde ztrácí převahu. Proto je nutné s tím

---

⁴⁶ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha, 2010, s. 12-56.

⁴⁷ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha, 2010, s. 57-72.

počítat a utvářet dětem více výchovných programů. Trestné činy s rasovým motivem jsou přísněji postihovány. Promítá se například do trestných činů úmyslného ublížení na zdraví a způsobení těžké újmy na zdraví někomu pro jeho národnost a rasu. Romští rodiče jsou různí. Někteří jsou čestní, ale někteří jsou poznamenáni rasovou šikanou. Ty osoby, které prožily „skinheadské“ násilí na vlastní kůži nebo u svých blízkých jsou touto zkušeností těžce poznamenáni. Strach a nedůvěra způsobuje jejich nespolečnost při řešení šikany. Často dochází k nedůvěře a nedorozuměním mezi romskou rodinou a školou. Vnímají školu jako nepřátelské území a pokud nezabrání škola skinheadské šikaně, nese to důsledky. Pedagog svým selháním nechtěně podporuje rasismus a obrazně řečeno zatluče hřebíček do rakve naší demokracie. Když naopak Rom šikanuje Čecha, tak rodiče agresora odmítají toto nařčení, píšou petice a staví se za ně romské iniciativy. Romští agresori stejně jako čeští nepřiznávají svoji vinu.⁴⁸

3.4.2 Represe aneb zastavení šikany

Ve vážných případech agresor opouští kolektiv, třídu a případně i školu. Jelikož oběť a agresor v jedné třídě způsobují psychickou zátěž pro oběť, jelikož už pouhý kontakt se spolužáky, kteří jeho ubližování a ponižování přihlížely, bývá pro psychiku dítěte (i dospělého) zátěží. Realizace tohoto opatření není snadná. Právní pojem šikany sice neexistuje, zákon však definuje řadu deliktů, ke kterým při šikaně dochází. Například prohřešky proti občanskému soužití, způsobení újmy na cti a lidské důstojnosti, trestné činy týrání, vydírání, omezování osobní svobody, ublížení na zdraví, poškození nebo odcizení cizí věci, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob a podobně. Trestně právní řízení začíná přivoláním policie. Je-li ovšem pachatel mladší než patnáct let, může soud stanovit dohled nad jeho chováním nebo nařídít ústavní výchovu. Tresty jsou různé. Záleží na závažnosti. Dítě může dostat důtku pedagoga, ředitele, sníženou známku z chování. Ze středních škol může být i vyloučen. Agresor by měl pochopit, čím se provinil a ostatním být odstrašujícím příkladem, aby se zamezilo v dalším takovém chování. Bohužel u některých jedinců je toto neúčinné a pro ředitele školy to bývá dost problematické. Jelikož nařízení ochranné výchovy bývá zdoluhavé. Jako příklad mohu uvést případ chlapce, který na záchodcích chtěl obřezávat břitvou další chlapce, kteří se museli před ním obnažovat. Když se nepodařilo ihned umístit chlapce na psychiatrii, chodil dál do školy, než bylo vyřízeno jeho umístění do

---

⁴⁸ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha, 2001, s. 140-185.

diagnostického ústavu. Pro pedagogy je řešení těchto záležitostí velice náročné. Odpovídají za děti a musí být o to více obezřetní. Celá třída musí pochopit, že byl vážně porušen školní řád, který se musí dodržovat a pokud to tak nebude, následuje trest nebo jiné výchovné opatření. Důležité je postupovat rychle při vyšetřování šikany a rozhodnout v méně závažných případech o trestech či výchovných opatření. V těch závažnějších případech je nutné vše předat policejním a jiným institucím k dalšímu šetření. Prevence šikany je rozsáhlé a často diskutované téma. V krátkosti se dá říci, že je nutné zahrnovat řadu aktivit. Vhodná je rovněž solidarita pedagogů, kteří jsou schopni zasáhnout a vzájemně si pomoci, když se na jejich škole šikana objeví. Správná reakce nadřízených orgánů, k nimž dorazí stížnosti rodičů agresorů. Více kontrolovat místa, která jsou odlehlá a kde by mohlo docházet k šikaně. Vhodné je zakázat vstup do některých míst, např. do suterénu, případně sklepů, či jiných zákoutí nacházejících se v budově. Umístit více kamer po chodbách. Vštěpovat dětem základní hodnoty, na nichž naše společnost stojí. Otevřeně žáky informovat o problémech šikany na škole. Fungující občanské sdružení školy. Pracovat s třídou a vzbuzovat v dětech odpor k šikaně. Anonymní dotazníky pomáhají zjistit, jak moc je škola zamořena šikanou. Doporučuje se jedenkrát do roka zmapovat výskyt šikany na škole. Pomáhá několikrát do roka diskutovat na dané téma a více hovor směřovat na chování dětí i učitelů a jejich vzájemnou podporu, aby děti nevnímaly jen zákazy a poučování. Systematicky budovat třídní pospolitost. Správně komunikovat, zlepšovat osobní vztahy mezi žáky a uvědomovat si své city a jak je projevit. Vhodné jsou i adaptační nebo víkendové pobyty pro třídu. Ideální forma je, když alespoň nějací rodiče jedou společně s pedagogy. Lépe se tím naváží vztahy, a pokud dojde v tomto kolektivu k problémům, snadněji se řeší.⁴⁹

Jak uvádí Michal Kolář, šikana nebo jiné formy násilí jsou nemocí, která postihuje velké množství škol, výchovných zařízení, vojenských útvarů a pracovišť. Nejvíce informací se dozvídáme například z novinových článků nebo z televizních zpráv. Většinou jsou to ty nejzávažnější případy. Různé násilnosti či sebevražedné pokusy tzv. suicidium - sebezabití. Příliš se neuzívá slova jako sebevražda, protože má odsuzující přízvuk. Dr. Michal Kolář je mimo jiné psychoterapeut. Podrobně se zabývá problematikou šikanování již více než dvacet let. V současné době se věnuje

---

⁴⁹ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha, 2010, s. 90-120.

pedagogicko-psychologické poradně. Přednáší studentům sociální pedagogiky a spolupracuje s MŠMT ČR na koncepci prevence kriminality.⁵⁰

---

⁵⁰ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha, 2001, s. zadní část obalu knihy - nestránkováno.

4 ŠIKANNA VE SMYSLU ZÁKONNÝCH NOREM

4.1 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod je základním zákonem, ze kterého vycházejí ostatní zákony České republiky. V Listině základních práv a svobod jsou zakotvena základní práva každého občana České republiky. Vybrala jsem si čtyři, která zajišťují každému člověku lidské a důstojné zacházení v souvislosti se šikanou.

Hlava první - Obecná ustanovení

Čl. 1 - Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Čl. 3, odst. 1 - Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Hlava druhá – Lidská práva a základní svobody

Oddíl první

Čl. 7, odst. 1 a odst. 2 - Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.

Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Čl. 10, odst. 1 - Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.⁵¹

4.2 Protiprávní jednání osob mladších 15 let

Odpovědnost za protiprávní jednání dětí mladších patnácti let řeší zákon 218/2003 Sb., kdy v § 93 tohoto zákona jsou obsažena opatření, která může agresorovi uložit soud pro mládež.

---

⁵¹ ČESKO (ČESKOSLOVENSKO). Ústavní zákon č. 2/1992 Sb., Listina základních práv a svobod. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 1, s. 17-23.

Jedná se o:

- a) výchovnou povinnost,
- b) výchovné omezení,
- c) napomenutí s výstrahou,
- d) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- e) dohled probačního úředníka,
- f) ochrannou výchovu,
- g) ochranné léčení.⁵²

4.3 Rizikové chování ve vztahu k přestupkovému zákonu

Šikana jako soubor protiprávních jednání ve vztahu k přestupkovému a trestnímu zákoníku.

Přestupkový zákon – zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Co je přestupek:

„Přestupkem je společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.“⁵³

Ve vztahu k šikaně se může jednat o přestupky, které jsou uvedeny v zákoně č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Například se může jednat o tyto přestupky:

- přestupky proti veřejnému pořádku dle § 5, odst. 1, písm. c),
- přestupky proti občanskému soužití dle § 7, odst. 1, písm. a), b), c),
- přestupky proti majetku dle § 8, odst. 1, písm. a), b), d).

---

⁵² ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4030-4052.

⁵³ ČESKO. Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2016, částka 98, s. 3714-3747.

4.4 Rizikové jednání ve vztahu k trestnímu zákoníku

Podle Trestního zákoníku, lze pod pojmem šikany shledávat soubor protiprávních jednání konkrétních trestných činů. Například se jedná o tyto trestné činy:

- omezování osobní svobody dle § 171 TZ,
- omezování svobody vyznání dle § 176, odst. 1, odst. 2 TZ,
- vražda dle § 140, odst. 2, odst. 3 písm. c), g), i), j) TZ,
- těžké ublížení na zdraví dle § 145, odst. 1, odst. 2 písm. c), f), g), h) TZ,
- ublížení na zdraví dle § 146, odst. 1, odst. 2 písm. b), e) TZ,
- mučení a jiné nelidské a kruté zacházení dle § 149 odst. 3 písm. b), c), d) TZ,
- loupež dle § 173, odst. 1, odst. 2 písm. a), b), odst. 4, odst. 5 TZ,
- vydírání dle § 175, odst. 1, odst. 2 písm. a), c), f), odst. 3 písm. a), odst. 4, odst. 5 TZ,
- pomluva dle § 184, odst. 1, odst. 2 TZ,
- znásilnění dle § 185, odst. 1, odst. 5 TZ,
- sexuální nátlak dle § 186, odst. 1, odst. 7 TZ,
- pohlavní zneužití dle § 187, odst. 1, odst. 5 TZ,
- šíření pornografie dle § 191, odst. 1, odst. 3 písm. b) TZ,
- týrání svěřené osoby dle § 198 TZ,
- týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199, odst. 1, odst. 2, odst. 3 TZ,
- krádež dle § 205, odst. 1 písm. a), b), c), d) TZ.⁵⁴

---

⁵⁴ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 354-462.

5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ VZTAHOVÝCH POMĚRŮ NA ŠKOLÁCH

Jak se již autorka v úvodu zmínila, pro praktickou část vytvořila dva dotazníky - jeden je určen žákům sedmých a osmých tříd základních škol a prvních a druhých ročníků středních škol a druhý dotazník je určen školním metodikům prevence.

Žáků se zpracovatelka dotazuje, zda vědí, co je šikana a zda se s ní již setkali. Případně zda oni sami byli někdy obětí šikany, kolik let jim případně bylo a jak byla věc řešena. Dětem byl podán dotaz, jestli vědí o někom, kdo je nebo byl šikanován. Od školních metodiků prevence bylo zjišťováno, zda si myslí, že lze vzniku šikany zabránit a co je podle nich její nejlepší prevencí. Zda již nějaký případ šikany řešili a jakým způsobem byla případně věc vyřešena. Dále autorku zajímalo, jestli podle jejich názoru mají média vliv na vznik šikany a jak může s prevencí či se samotnou šikanou pomoci rodina.

Zpracovatelka má tři hypotézy, které bude chtít svým průzkumem potvrdit.

- **První hypotéza:** V Plzni se na středních školách vyskytuje šikana více než na základních školách.
- **Druhá hypotéza:** Média do značné míry negativně ovlivňují chování dětí ve škole?
- **Třetí hypotéza:** Nejčastěji je šikana na školách řešena prostřednictvím pedagogů a rodičů, formou kázeňských postihů ze strany školy, případně pohovory rodičů s vedením školy.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit výskyt šikany na plzeňských školách a na základě zjištěných informací navrhnout řešení, která by mohla zlepšit situaci. Pro zpracování dotazníků si autorka vybrala devět plzeňských škol. Z toho byly čtyři střední školy a pět základních škol. Konkrétně se jednalo o tyto školy:

- Střední průmyslová škola strojnická a Střední odborná škola profesora Švejcara,
- Střední odborná škola obchodu, užitého umění a designu,
- Hotelová škola Plzeň - odloučené pracoviště Bendova 22,
- Masarykovo gymnázium Plzeň.

Ze základních škol byla vybrána:

- Masarykova základní škola Plzeň,
- 34. základní škola Plzeň;
- 4. základní škola Plzeň,
- 22. základní škola Plzeň,
- 26. základní škola Plzeň.

Celkem bylo dotázáno 684 respondentů, z toho 673 žáků a 11 školních metodiků prevence. Ze středních škol na dotazy odpovědělo 429 respondentů a ze základních škol dotazy zodpovědělo 244 dětí.

5.1 Zpracování dotazníku

Dotazník pro žáky má pět otázek, které jsou uzavřené. Lze tedy vybrat z určitých možností, přičemž ve čtvrté otázce v možnosti e) žák odpovídá vlastními slovy. Jedná se o dotaz, jak byla šikana řešena v případě, že se žák stal její obětí. Tento dotaz je položen ve třetí otázce. U této čtvrté otázky je i možné zaškrtnout více možností.

Dotazník pro školní metodiky prevence má sedm otázek, které jsou jak uzavřené, tak otevřené. Ve třetí, páté a sedmé otázce lze možnosti kombinovat. Ve zbylých otázkách se volí jen jedna možnost. Někteří metodici se vyjádřili vlastními slovy i mimo položené dotazy.

5.1.1 Střední školy

V této skupině odpovídalo 429 respondentů. Na otázku, co je šikana, ze 429 respondentů jich 97 %, tedy 417, zvolilo správnou možnost b). Většina dětí odpověděla, že šikana je dlouhotrvající opakované psychické nebo fyzické násilí proti komukoli ze strany jednoho nebo více agresorů. A že se může odehrávat jak ve školním prostředí, tak i mimo něj například v parku, na školním výletě apod. Čtyři žáci zvolili možnost a) a c), což je 1 %. Byla to možnost, že šikana je posmívání, nadávání a fyzické násilí. Dále 1 % žáků zvolilo kombinaci možností a) + b) + c).

Graf č. 2: Co je šikana?⁵⁵

Graf č. 3: Setkal/a ses někdy se šikanou ve škole?⁵⁶

Na otázku, jestli se někdy setkal/a se šikanou ve škole, odpovědělo 305 respondentů za a) ano, což je 71 %. Zbýlých 29 %, tedy 124 žáků, zvolilo možnost b), že se se šikanou ve škole nikdy neseťkali.

---

⁵⁵ Vlastní zdroj.

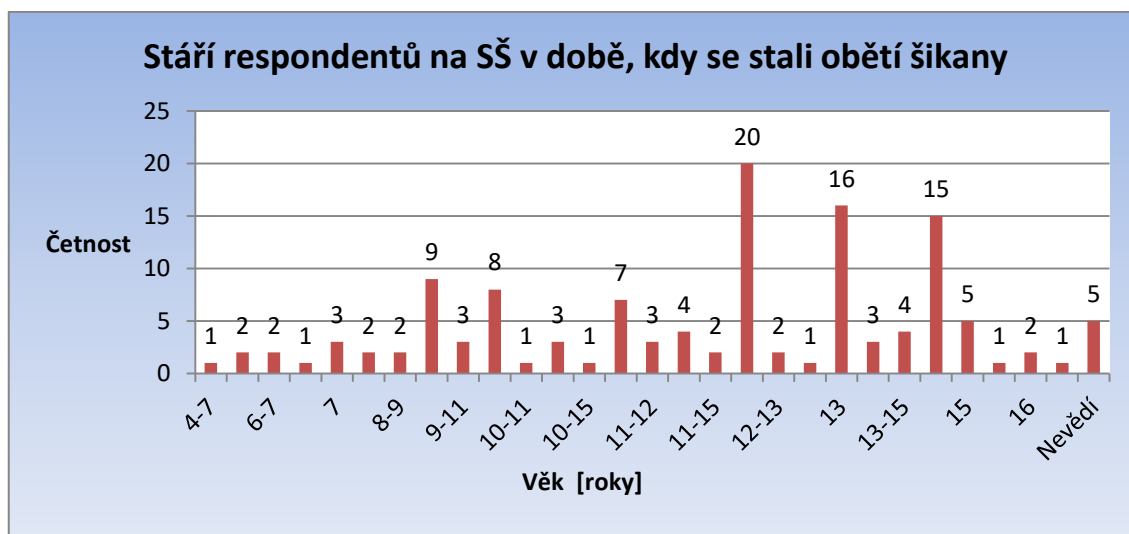
⁵⁶ Vlastní zdroj.

Graf č. 4: Byl/a jsi ty sám někdy obětí šikany?⁵⁷

Na tento dotaz žáci odpověděli takto: Obětí šikany se stalo 70 %, tedy 300 respondentů. Zbýlých 30 %, tedy 129 žáků, odpovědělo, že se obětí šikany nikdy nestali.

Graf č. 5: Pokud ano, kolik ti bylo let?⁵⁸

Jak již vyplývá z předchozí položené otázky, bylo zjištěno, že šikanovaných žáků bylo 129. Ti uvedli věk, ve kterém u nich k šikaně došlo, což můžeme vidět v tomto grafu. Nejvíce se vyskytuje šikana ve věku 12 let a to dvacetkrát. Dále ve věku 13 let se vyskytuje šestnáctkrát, ve 14 letech byla šikana zaznamenána patnáctkrát, v 9 letech devětkrát, v 10 letech osmkrát a v 11 letech sedmkrát. Pět respondentů si

⁵⁷ Vlastní zdroj.

⁵⁸ Vlastní zdroj.

nepamatuje věk, kdy se stali obětí šikanování. Pět respondentů bylo šikanováno v 15-ti letech. Čtyři žáci odpověděli, že byli šikanováni ve věkovém rozmezí 11 až 13 let a též čtyři žáci byli šikanováni v rozmezí 13 až 15 let. Tři dotazovaní uvedli věk šikany 7 let, 9 až 11 let, 10 až 12 let, 11 až 12 let a 13 až 14 let. Dva žáci odpověděli, že byli obětí šikany ve věku 6 let, 6 až 7 let, 8 let, 8 až 9 let, 11 až 15 let, 12 až 13 let a 16 let. Nejméně se šikana vyskytuje ve věkovém rozmezí 4-7 let, 6 až 13 let, 10 až 11 let, 10 až 15 let, 12 až 14 let, 15 až 16 let a 17 let, a to 1 krát. Dle zhodnocení zodpovězených dotazníků se šikana nejvíce vyskytuje mezi 11 až 14 rokem. Dle tohoto průzkumu je uvedeno nejvíce případů ve 12 letech.

Graf č. 6: Jak byla věc řešená?⁵⁹

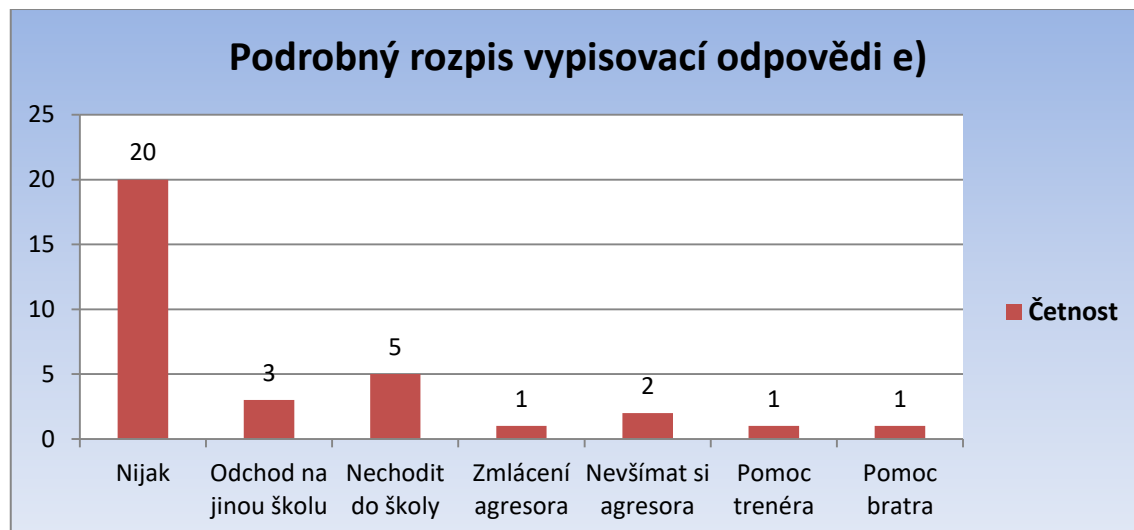

Na tento dotaz odpovídalo opět jen 129 šikanovaných respondentů. Nejčastěji byla zvolena možnost b), tedy že záležitost byla řešena s učiteli a rodiči. Celkem to bylo 39 %, což je padesát žáků. Dále následuje možnost e), jiné řešení, 26 %, což je třicet tři respondentů. Na tuto možnost se odpovídalo vlastními slovy a odpovědi můžeme vidět v grafu č. 7. Na třetím místě je kombinace možností a) a b) konfrontace obětí a agresora a řešení s učiteli a rodiči. Je to 13 %, přesně sedmnáct respondentů. 12 %, šestnáct respondentů, zvolilo možnost a), konfrontaci obětí a agresora. O dost méně, pouhá 3 %, konkrétně 4 žáci, napsali možnost c), zásah Policie ČR. 2 %, tři respondenti, zvolili možnosti b) a d), řešení s učiteli a rodiči a pomocí psychologa. Dva dotazovaní, což je 1,5 %, napsali možnost d), pomocí psychologa a také možnosti b) a c), pomoc učitele a rodičů a zásah Policie ČR. Jeden žák, 1 %, zvolil kombinaci možností b), d), e).

⁵⁹ Vlastní zdroj.

Konkrétně řešení s učiteli a rodiči, pomocí psychologa a s kamarádem. Možnosti b), c), e) zvolil opět 1 žák. Záležitost byla řešena s učiteli a rodiči, zásahem PČR a s kamarádem.

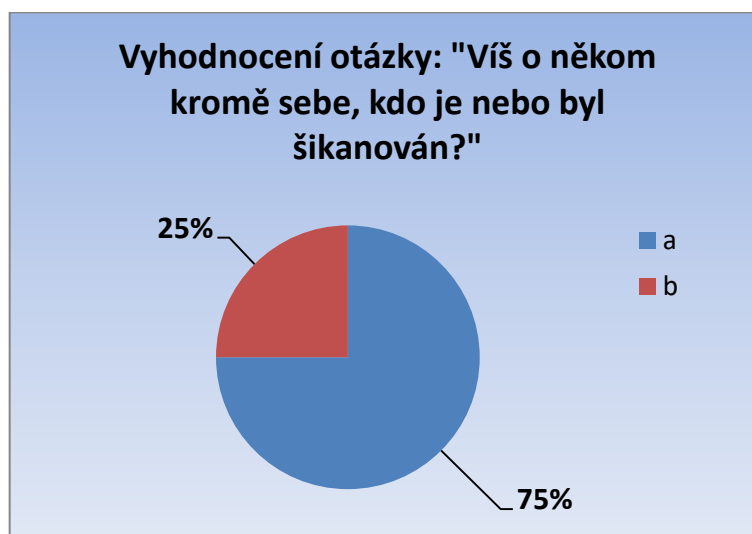
Graf č. 7: Podrobný rozpis vypisovací odpovědi e)⁶⁰

Možnost e), tedy jiné řešení, mohli respondenti rozepsat vlastními slovy. Celkem to bylo třicet tři respondentů, což je 26 %. Nejčastější odpovědí bylo, že šikanu nikdo neřešil a žáci to nikomu neřekli. Tak odpovědělo dvacet z nich. Pět žáků odpovědělo, že raději nechodili do školy, tři žáci odešli na jinou školu a dva si nevšíмали agresora, což časem vedlo k ukončení šikany. Jeden dotazovaný napsal, že agresora „zmlátil“, dalšímu pomohl trenér a poslednímu bratr.

⁶⁰ Vlastní zdroj.

Graf č. 8: Víš o někom kromě sebe, kdo je nebo byl šikanován?⁶¹

Na otázku odpovědělo 25 % žáků, neboli 107 respondentů „ne“, tedy že ve svém okolí nikoho neznají, kdo je nebo byl šikanován. Zbýlých 75 %, tedy 322 žáků odpovědělo „ano“.

5.1.2 Základní školy

V této skupině odpovídalo 244 respondentů.

Graf č. 9: Co je šikana?⁶²

Na tento dotaz odpovídalo 92 % osob, konkrétně 225 respondentů, kteří zvolili správnou odpověď b), 4 % - tedy deset žáků vybralo možnost a), 2 % neboli pět

⁶¹ Vlastní zdroj.

⁶² Vlastní zdroj.

respondentů vybralo možnost c). Kombinaci možností a + b + c) zvolili dva žáci, což je 1 %. Stejně tak 1 % zvolilo kombinaci možností b + c). Většina dětí odpověděla, že šikana je dlouhotrvající opakované psychické nebo fyzické násilí proti komukoli ze strany jednoho nebo více agresorů. A že se může odehrávat jak ve školním prostředí, tak i mimo něj například v parku, na školním výletě apod. Což byla správná odpověď.

Graf č. 10: Setkal/a ses někdy se šikanou ve škole?⁶³

Dále bylo zjištěno, že 38 %, konkrétně devadesát dva respondentů se s šikanou ve škole setkalo. Zbýlých sto padesát dva žáků, což je 62 %, odpovědělo, že se s šikanou ve škole nikdy nesetkalo.

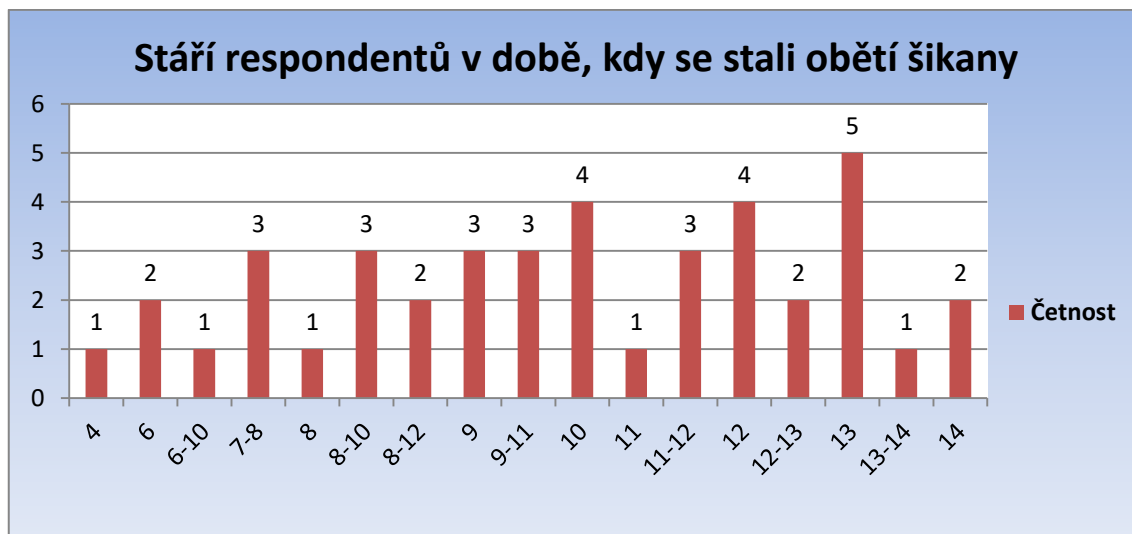
⁶³ Vlastní zdroj.

Graf č. 11: Byl/a jsi ty sám/a někdy obětí šikany?⁶⁴

U tohoto dotazu odpovědělo čtyřicet jedna respondentů, což je 27 %, že se stali obětí šikany. Ostatních 83 %, neboli dvě stě tři respondentů, zvolilo možnost b), tedy, že se obětí šikany nestali.

Graf č. 12: Pokud ano, kolik ti bylo let?⁶⁵

Z předchozí otázky bylo zjištěno, že čtyřicet jedna respondentů bylo obětí šikany. Ti následně odpovídali, kolik jim bylo let. Pět žákům bylo 13 let, čtyřem žákům bylo 10 a 12 let. Věkové rozmezí 7-8 let, 8-10 let, 9-11 let, 11-12 let zvolili pouze tři respondenti. Rovněž tři respondenti zvolili věk 9 let. Dva žáci odpověděli, že jim během

⁶⁴ Vlastní zdroj.

⁶⁵ Vlastní zdroj.

šikany bylo 6 let, 8-12 let, 12-13 let a 14 let. Jeden respondent zvolil věkovou hranici 4 roky, 6-10 let, 8 let, 11 let a 13-14 let.

Graf č. 13: Jak byla věc řešená?⁶⁶

Na tuto otázku odpovídalo opět jen 41 šikanovaných respondentů. Nejčastěji byla zvolena možnost b), tedy že záležitost byla řešena s učiteli a rodiči. Celkem to bylo 39 %, což je 16 žáků. Dále následuje možnost e), jiné řešení, 24 %, což je 10 respondentů. Na tuto možnost se odpovídalo vlastními slovy a odpovědi můžeme vidět v grafu č. 14. Na třetím místě je kombinace možností a) a b) konfrontace obětí a agresora a řešení s učiteli a rodiči. Je to 10 %, přesně 4 respondenti. 7 %, 3 respondenti, zvolili možnost a), konfrontaci obětí a agresora a možnost d) řešení pomocí psychologa. 4 %, konkrétně 2 žáci, napsali možnost c), zásah Policie ČR. Opět 4 % zvolili kombinaci možností b) a d), řešení s učiteli a rodiči a pomocí psychologa. 1 dotazovaný, což jsou 2 %, napsal kombinaci možností b) a e), řešení s učiteli a rodiči a jiné řešení. V tomto případě tím řešením byl přechod do jiné třídy.

⁶⁶ Vlastní zdroj.

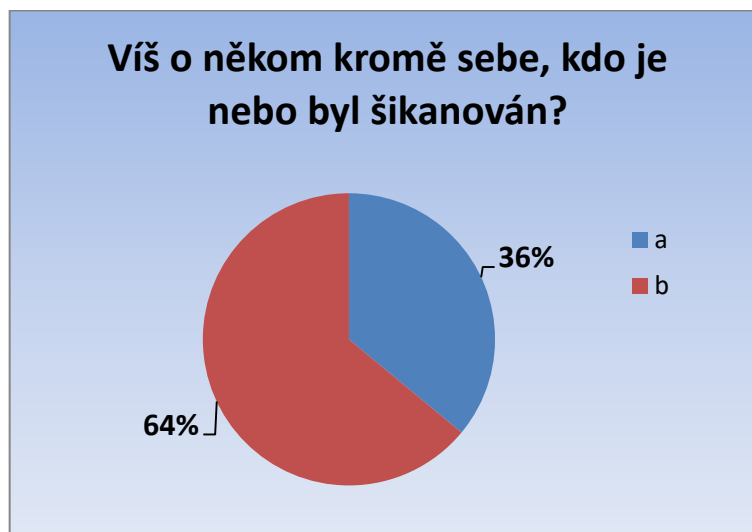

Graf č. 14: Podrobný rozpis vypisovací odpovědi e)⁶⁷

Možnost e), tedy jiné řešení, mohli respondenti rozepsat vlastními slovy. Celkem to bylo 10 respondentů, což je 24 %. Nejčastější odpovědí bylo, že oběti odešli na jinou školu. Tak odpověděli 4 z nich. 2 žáci odpověděli, že se šikana nijak neřešila a také 2 žáci odpověděli, že už nevědí, jak se v jejich případě šikana řešila. 1 respondent odpověděl, že agresora „zmlátil“. Dále 1 respondent napsal, že o šikaně nikomu neřekl a další 1 respondent odpověděl, že agresoři začali šikanovat někoho jiného.

Graf č. 15: Víš o někom kromě sebe, kdo je nebo byl šikanován?⁶⁸

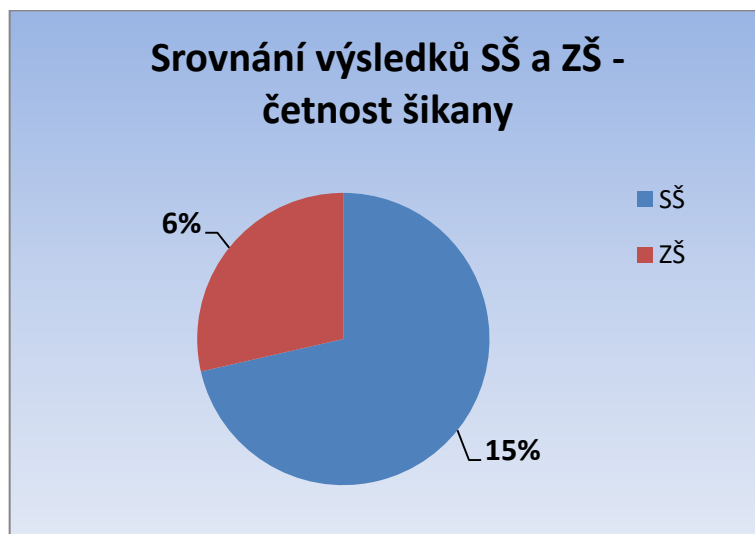

36 %, což je 88 respondentů odpovědělo „ano“. Nikoho, kdo je nebo byl šikanován, nezná 64 %, konkrétně 156 respondentů.

⁶⁷ Vlastní zdroj.

⁶⁸ Vlastní zdroj.

Graf č. 16: Srovnání výsledků SŠ a ZŠ – četnost šikany⁶⁹

Na základních školách bylo šikanováno 6 %, konkrétně 41 respondentů. Na středních školách bylo šikanováno 15 %, tedy 102 respondentů. Při čemž nutno dodat, že se žáci k šikaně přiznali více na středních školách, ale při dotazu, kdy k tomu došlo, byl přiznán věk, který prokazatelně vyvrací, že by více šikany bylo na středních školách, ale právě naopak. 12 a 13 let byl nejčastěji přiznaný věk, což odpovídá 6 a 7 třídě základních škol.

5.1.3 Školní metodici prevence

V této skupině odpovídalo 11 respondentů. Z každé již uvedené školy odpovídal jeden zástupce, přičemž z Masarykovy ZŠ a ze Střední odborné školy obchodu, užitého umění a designu byli zástupci dva.

---

⁶⁹ Vlastní zdroj.

Graf č. 17: Myslíte, že lze zabránit vzniku šikany?⁷⁰

5 respondentů zvolilo možnost a) „ano“, 1 respondent zvolil možnost b) „ne“ a opět 5 respondentů vybralo možnost c) „někdy“.

Co je podle Vás nejlepší prevencí šikany?

Tato otázka byla zcela otevřena, proto k ní není zpracovaný graf. Odpovědi byli následující:

- Všichni vyučující by se měli aktivně podílet na podpoře pozitivních vztahů ve třídě a důsledné práci rodičů s dětmi.
- Poučit děti, naučit je říkat ne, nech mě, nelíbí se mi, nastolit bezpečné prostředí, nebagatelizovat malé problémy a včas zbystřit.
- Důsledná práce rodičů s dětmi. Je důležité pracovat s třídním kolektivem. Kvalitní práce pedagogických pracovníků.
- Vytvořit bezpečné klima ve škole, v menších kruzích lepší přehled o vztazích mezi žáky, často s nimi mluvit, nepřehlížet varovné signály, zařídit dětem koníčky.
- Adaptační pobyty v 1. ročnících, preventivní programy typu sportovní aktivity a zážitkové činnosti, komunikace ve třídě, důvěryhodný vztah třídní učitel - žák a třídní učitel - rodič.

⁷⁰ Vlastní zdroj.

- Zlepšení atmosféry ve třídě, sportovat, hrát na hudební nástroj, důsledná práce rodičů s dětmi.
- Pozitivní klima ve třídě, důsledná práce rodičů s dětmi. Co nejvíce s dětmi mluvit o problémech, uvádět hodně příkladů šikany.
- Zdravé rodinné prostředí, skupinová projektová výuka, besedy s obětí šikany.
- Příjemné klima ve škole, kladné příklady chování zaměstnanců, pravidelné monitorování dění ve třídách a mezi třídami.

Jeden metodik na tuto otázku vůbec neopověděl.

Graf č. 18: Řešili jste už nějaký případ šikany?⁷¹

Všech 11 metodiků již nějaký případ šikany řešilo, zvolili tedy možnost a). Žádný respondent neodpověděl za b) tedy „ne“.

⁷¹ Vlastní zdroj.

Graf č. 19: Jak byla věc řešená?⁷²

Tato otázka je formulovaná stejně jako u žáků. Nejčastější odpovědí je za b), tedy řešení s učiteli a rodiči. 2 metodici zvolili kombinaci možností b) a d), opět řešení s učiteli a rodiči a pomocí psychologa. 1 respondent zvolil řešení s učiteli a rodiči a jiné řešení. Jiným řešením byla Pedagogicko-psychologická poradna Plzeň. 1 respondent odpověděl kombinací b), c), d), e), tedy řešení s učiteli a rodiči, zásahem Policie České republiky, pomocí psychologa a jiným řešením, čímž bylo řešení s výchovným poradcem.

Graf č. 20: Mohou podle Vás média mít vliv na vznik šikany?⁷³

⁷² Vlastní zdroj.

⁷³ Vlastní zdroj.

10 respondentů si myslí, že ano a zvolili možnost a). 1 metodik odpověděl za b), tedy „někdy“. Možnost c) „ne“ nezvolil nikdo.

Graf č. 21: Jak může rodina pomáhat s prevencí, případně řešením šikany?⁷⁴

Nejčastější odpovědí je kombinace možností a), b), c), tedy včasnou komunikací rodičů s pedagogy, aktivním přístupem ke škole a jejím požadavkům a zájmem o své děti. Tak odpověděli 4 respondenti. 2 respondenti k této kombinaci přidali možnost e) stanovení pravidel při práci s počítačem. 1 metodik zvolil kombinaci možností a), b), c), d), e), což je včasná komunikace rodičů s pedagogy, aktivní přístup ke škole a jejím požadavkům, zájem o své děti, zaměstnání dětí mnoha zájmovými kroužky a stanovení pravidel při práci s počítačem. 1 respondent odpověděl a), c), d), e), tedy včasná komunikace rodičů s pedagogy, zájem o své děti, zaměstnání dětí mnoha zájmovými kroužky a stanovení pravidel při práci s počítačem. 1 respondent odpověděl kombinací možností a), c), d) tedy včasná komunikace rodičů s pedagogy, zájem o své děti, zaměstnání dětí mnoha zájmovými kroužky. 1 metodik zvolil možnosti a), b), c), d) což je včasná komunikace rodičů s pedagogy, aktivní přístup ke škole a jejím požadavkům, zájem o své děti, zaměstnání dětí mnoha zájmovými kroužky. 1 metodik zvolil možnosti a), c), tedy včasnou komunikaci rodičů s pedagogy a zájem o své děti.

⁷⁴ Vlastní zdroj.

ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit výskyt šikany na plzeňských školách. Celkem bylo osloveno devět plzeňských škol. Z toho byly čtyři střední školy a pět základních škol. Bylo dotázáno 684 respondentů, z toho 673 žáků a 11 školních metodiků prevence.

Ze středních škol odpovědělo 429 žáků a ze základních škol dotazník vyplnilo 244 dětí. Dále autorka chtěla zjistit, zda se šikana vyskytuje více na středních školách nebo na základních.

Z tohoto průzkumu vyplývá, že se šikana vyskytuje častěji na základních školách. V bakalářské práci autorka zvolila tři hypotézy. První hypotéza se nepotvrdila, neboť bylo zjištěno z výsledku dotazníkového šetření, že respondenti středních škol sice často zmiňovali, že byli obětí šikany, ale pouze na základní škole, nejčastěji ve věku kolem 12 let.

Na druhou hypotézu, že média negativně a do značné míry ovlivňují chování dětí ve škole, odpovědělo kladně deset z jedenácti školních metodiků prevence. Jeden metodik se vyjádřil odpovědí, že jen v některých případech mohou média negativně ovlivnit chování dětí. Takže druhá hypotéza se tímto potvrdila.

Třetí hypotéza, která hovořila o tom, že se šikana nejčastěji řeší na školách prostřednictvím pedagogů a rodičů, formou kázeňských postihů ze strany školy, popřípadě formou pohovorů rodičů s vedením školy, byla rovněž potvrzena.

Závěrem autorka doporučuje, zaměřit se na skutečnosti, které se týkají všech občanů naší společnosti, zejména dospělých, rodičů, pedagogů a dalších, kteří mají vliv na výchovu dětí a mládeže. Je třeba si uvědomit, že děti, které vychováváme, jsou základem budoucí společnosti, a proto je nutné tuto generaci praktickým příkladem správně vést, nejen ke zdravému způsobu života, ale také k úctě k člověku, lásce a soucitu. Správná společnost se neobejde bez poctivého a čestného jednání, které tak odráží její morální kredit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. ANTIER, E. *Agresivita dětí*. 1. Vydání. Praha: Portál, 2004, 102 s. ISBN80-7178-808-2.
2. ČERMÁK, J., HŘEBÍČKOVÁ, M., MACEK, P. *Agrese, identita, osobnost*. 1. vydání. Tišnov : Sdružení SCAN, 2003, 315 s. ISBN: 80-86620-06-9.
3. ČERNÁ, A., DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A., ŠMAHEL, D. *Kyberšikana, průvodce novým fenoménem*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2013, 152 s, ISBN 978-80-247-4577-0.
4. EDELSBERGER, L. a kol. *Defektologický slovník*. 3. vydání. Praha : H a H, 2000, 418 s. ISBN 80-6022-76-5.
5. HELMUT, H. Erb. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. 1. vydání. Praha : Amulet, 2000, 128 s. ISBN 80-86299-22-8.
6. JANOŠOVÁ, P., KOLLEROVÁ, L., ZÁBRODSKÁ, K., KRESSA, J., DĚDOVÁ, M. *Psychologie školní šikany*. 1. vydání. Praha : Grada, 2016, 416 s. ISBN 978-80-247-2992-3.
7. JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. 207 s. ISBN: 80-7178-697-7.
8. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 1. vydání. Praha : Portál, 2001, 256 s. ISBN 80-7178-513-X.
9. KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vydání. Praha : Portál, 2011, 332 s. ISBN 978-80-7367-871-5.
10. KROWATSCHEK, D., DOMSCH, H., *Do školy beze strachu*. 1. vydání. Praha : Computer Press, a.s., 2007, 144 s. ISBN 978-80-251-1767-5.
11. MIČIENKA, M., JIRÁK, J. a kol. *Základy mediální výchovy*. 1. vydání. Praha : Portál, 2007, 296 s. ISBN 978-80-7367-315-4.
12. PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník*. 2. vydání. Praha : Karolinum, 1996, 767 s. ISBN 80-7182-164-1.

13. ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. 1. vydání. Praha : Grada, 2010, 160 s. ISBN 978-80-247-2991-6.
14. SVOBODA, Jan. *Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku*. 1. vydání. Praha : Portál, 2014, 168 s. ISBN 978-80-262-0603-3.
15. ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N. a kol., *Domácí násilí*. 1. vydání. Praha : Portál, 2011, 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
16. VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. vydání. Praha : ProFem, o. p. s., 2016, 253 s. ISBN 978-80-90 4564-5-7.

Elektronické zdroje

1. LINKA BEZPEČÍ, Z.S. *Historie sdružení* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z WWW: <<http://spolek.linkabezpeci.cz/o-nas/historie/>>.
2. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodický pokyn 2016 k řešení šikanování včetně postupu při řešení šikany a nastavení klimatu ve škole* [online]. Praha: 2016 [cit. 2018-09-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/file/38988/>>.
3. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-09-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-rozsirilo-opatreni-k-reseni-sikany-a-kybersikany>>.
4. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *MŠMT rozšířilo opatření k řešení šikany a kyberšikany* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-09-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-rozsirilo-opatreni-k-reseni-sikany-a-kybersikany>>.
5. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zbraně podléhající zákonu o zbraních a podmínky jejich nabytí a držení škole* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-09-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zbrane-podlehajici-zakonu-o-zbranich-a-podminky-jejich-nabyvani-a-drzeni.aspx>>.
6. NICM – NÁRODNÍ INFORMAČNÍ CENTRUM PRO MLÁDEŽ. *Šikana – charakteristika* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-09-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.nicm.cz/sikana-charakteristika/>>.
7. Ombudsman - Veřejný ochránce práv. *Šikana na pracovišti, mobbing, bossing a diskriminace* [online]. Praha: 2018 [cit. 2018-09-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/sikana-na-pracovisti-mobbing-bossing-a-diskriminace/>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 354-462. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5405>>. ISSN 1211-1244.
2. ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1026-1365. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=24084>>.
3. ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4030-4052. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4163>>.
4. ČESKO. Zákon č. 250 ze dne 12. července 2016 o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2016, částka 98, s. 3714-3747. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=33064>>.
5. ČESKO. Zákon č. 251 ze dne 15. června 2016 o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2016, částka 98, s. 3748-3752. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=61011>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Graf č. 1: Procentuální četnost výskytu šikany a kyberšikany v EU v roce 2012	14
Graf č. 2: Co je šikana?.....	38
Graf č. 3: Setkal/a ses někdy se šikanou ve škole?	38
Graf č. 4: Byl/a jsi ty sám někdy obětí šikany?	39
Graf č. 5: Pokud ano, kolik ti bylo let?	39
Graf č. 6: Jak byla věc řešená?	40
Graf č. 7: Podrobný rozpis vypisovací odpovědi e).....	41
Graf č. 8: Víš o někom kromě sebe, kdo je nebo byl šikanován?.....	42
Graf č. 9: Co je šikana?.....	42
Graf č. 10: Setkal/a ses někdy se šikanou ve škole?	43
Graf č. 11: Byl/a jsi ty sám/a někdy obětí šikany?	44
Graf č. 12: Pokud ano, kolik ti bylo let?	44
Graf č. 13: Jak byla věc řešená?	45
Graf č. 14: Podrobný rozpis vypisovací odpovědi e).....	46
Graf č. 15: Víš o někom kromě sebe, kdo je nebo byl šikanován?.....	46
Graf č. 16: Srovnání výsledků SŠ a ZŠ – četnost šikany.....	47
Graf č. 17: Myslíte, že lze zabránit vzniku šikany?	48
Graf č. 18: Řešili jste už nějaký případ šikany?	49
Graf č. 19: Jak byla věc řešená?	50
Graf č. 20: Mohou podle Vás média mít vliv na vznik šikany?	50
Graf č. 21: Jak může rodina pomáhat s prevencí, případně řešením šikany?	51

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. - Dotazník pro školní metodiky prevence ZŠ a SŠ

Příloha II. - Dotazník pro žáky ZŠ a SŠ

PŘÍLOHA I.

Dotazník pro školní metodiky prevence ZŠ a SŠ

Dotazník zpracoval: Vlčková Andrea

ZŠ nebo SŠ:

Datum:

Vážení dotazovaní, tento dotazník slouží pouze pro vypracování absolventské práce a vypracování statistiky. Předem děkuji za vyplnění.

1. Myslíte, že lze zabránit vzniku šikany?
  - a) Ano
  - b) Ne
  - c) Někdy

2. Co je podle Vás nejlepší prevencí šikany? (vypište vlastními slovy)

3. Řešili jste již nějaký případ šikany?
  - a) Ano
  - b) Ne

4. Jak byla věc řešena? (lze zaškrtnout více bodů)
  - a) Konfrontací oběti a agresora
  - b) S učiteli a rodiči
  - c) Zasáhnutím PČR
  - d) Pomocí psychologa
  - e) Jinak - jak?

5. Mohou podle Vás mít vliv média na výskyt šikany ve škole?
- a) Ano
  - b) Někdy
  - c) Ne
6. Jak může rodina pomáhat s prevencí, případně s řešením šikany?
- a) Včasnou komunikací s pedagogy
  - b) Aktivním přístupem ke škole a jejím požadavkům
  - c) Zájmem o své děti
  - d) Zaměstnáním dětí mnoha zájmovými kroužky
  - e) Stanovením pravidel při práci s počítačem
  - f) Ponecháním dětí řešit si své problémy samy

PŘÍLOHA II.

Dotazník pro žáky 2. stupně ZŠ a SŠ

Dotazník zpracoval: Vlčková Andrea

ZŠ / SŠ:

Třída:

Datum:

Milé děti. Tento dotazník vyplňte prosím jen podle pravdy. Dotazník slouží pro vypracování statistik a zpracování absolventské práce. Dotazník je zcela anonymní. Předem děkuji.

1. Co je to šikana?

- a) Pouze posmívání se a nadávání spolužákům nebo jiným dětem ve škole.
- b) Opakované a dlouhotrvající psychické nebo fyzické násilí proti komukoli ze strany jednoho nebo více agresorů. Může se odehrávat jak ve školním prostředí, tak i mimo něj - park, hřiště, školní výlet a podobně.
- c) Fyzické násilí proti spolužákům ve třídě.

2. Setkal ses někdy se šikanou ve škole?

- a) Ano
- b) Ne

3. Byl jsi ty sám někdy obětí šikany? (V případě kladné odpovědi napiš, kolik Ti bylo let.)

- a) Ano (pokud ano, uveď svůj věk)
- b) Ne

4. Pokud ano, jak byla věc řešena? (lze zaškrtnout více bodů)

- a) Konfrontací oběti a agresora
- b) S učiteli a rodiči
- c) Zasáhnutím PČR
- d) Pomocí psychologa
- e) Jinak - jak?

5. Víš o někom, kdo je nebo byl šikanován?

- a) Ano
- b) Ne